

**Driemaandelijks tijdschrift
van de heemkundige kring**

HET LAND VAN NEVELE

Vereniging zonder winstoogmerk

JUNI 1985 — JAARGANG XVI — AFLEVERING 2

**Driemaandelijks tijdschrift
van de heemkundige kring**

HET LAND VAN NEVELE

Vereniging zonder winstoogmerk

JUNI 1985 — JAARGANG XVI — AFLEVERING 2

Verantwoordelijke uitgever : J. LUYSSAERT
Veldestraat 26
9841 Nevele - Merendree

Het tijdschrift „HET LAND VAN NEVELE“ is een driemaandelijks uitgave van de heemkundige kring „Het Land van Nevele“ v.z.w.

Redactieraad : J. LUYSSAERT - voorzitter
L. CLAEYS - LAVENT
A. STROBBE
J. VAN DE CASTEELE

Redactieadres : J. LUYSSAERT
Veldestraat 26
9841 NEVELE - Merendree

Voor verdere informatie in verband met de opgenomen artikels en bijdragen voor het tijdschrift, gelieve contact op te nemen met de redactievoorzitter. Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

De heemkundige kring „Het Land van Nevele“ is een vereniging zonder winstoogmerk die ernaar streeft, enerzijds de heemkundige studie van de streek te bevorderen, te beoefenen en de verworven kennis te verspreiden ; anderzijds actief bij te dragen tot beheer, bescherming en vrijwaring van het cultureel en natuurlijk patrimonium van de streek.

Daartoe organiseert zij ook geregeld voordrachten, dia- en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen.

Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen eraan deelnemen.

Zijn werkgebied wordt gevormd door volgende deelgemeenten :
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele, Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.
De zetel van de vereniging is gevestigd in de gemeente Nevele.

Briefwisseling in verband met de werking van de heemkundige kring „Het Land van Nevele“ v.z.w. dient te worden gericht aan het secretariaat van de vereniging, Biebuyckstraat 2, 9850 NEVELE.

– **Abonnement en lidmaatschap** : 350,- fr. per jaar.
vanaf 1.000,- fr. per jaar
steunend lid.

te storten op rekening 000-0627981-03 of 290-7431460-20 van
„Het Land van Nevele“ v.z.w., Beentjesstraat 24, 9850 NEVELE

– **Losse nummers** : voor zover voorradig.
– **Opzegging abonnement** : vóór 1 december.
– **Overname van teksten** : toegestaan mits bronvermelding.

Lay-out : P. D'Hoker.
Gedrukt in de Beschutte Werkplaats „Nevelland“ te Nevele.

**JAN-BAPTISTE VAN OVERBEKE,
BURGEMEESTER VAN HANSBEKE
(1847-1860),
EN ZIJN NAKOMELINGEN**

De familie Van Overbeke vinden we in de 16e eeuw terug in het Westvlaamse Aarsele, waar de naam Van Overbeke toen reeds talrijke families vertegenwoordigde, ook in omliggende dorpen als Kanegem en Vinkt.

Verschillende opeenvolgende generaties bleven de Van Overbekes te Aarsele, tot we hen in het jaar 1754 terugvinden te Lotenhulle.

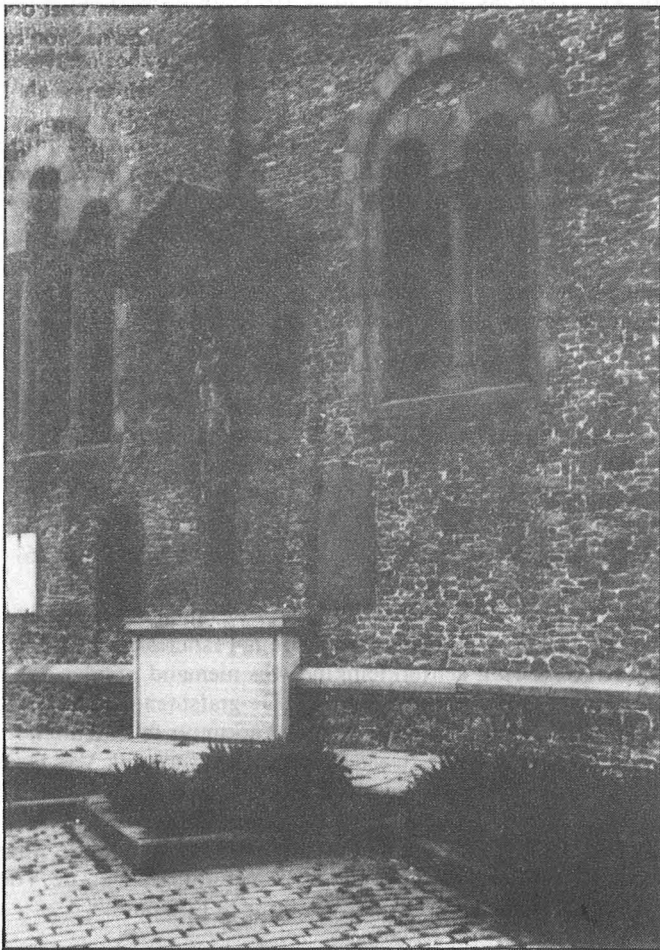
Op 26 juli 1754 huwt daar Zacharius Van Overbeke (° Aarsele 30.3.1730) met Van Oost Anne-Marie (° Lotenhulle 31.5.1734), dochter van Judocus en Marie-Anne Rotsaert, en vestigt zich te Lotenhulle.

Uit dit huwelijk werden in deze gemeente tien kinderen geboren :

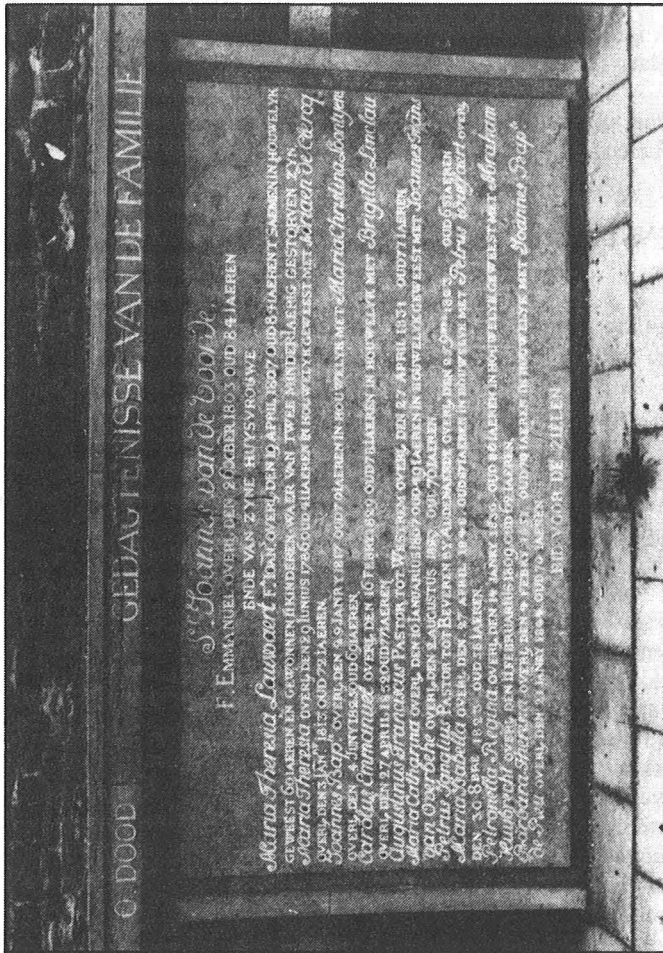
1. Joanna-Christina	° Lotenhulle	06.09.1755
2. Joannes-Francies	° Lotenhulle	14.04.1757
3. Jozef	° Lotenhulle	26.06.1759
4. Maria-Theresia	° Lotenhulle	26.09.1761
5. Charles	° Lotenhulle	30.05.1763
6. Petrus-Augustinus	° Lotenhulle	14.11.1765
7. Livinus	° Lotenhulle	04.05.1767
8. Joanna-Carolina	° Lotenhulle	08.09.1769
9. Pieter-Francies	° Lotenhulle	1774
10. Isabelle-Therese	° Lotenhulle	1776

Joanna-Carolina Van Overbeke huwt Jacobus-Francies Martens en samen gaan ze in 1800 te Zulte wonen, waar Jacobus-Francies burgemeester werd van 1814 tot 1821. Hun achterkleinkind was niemand minder dan de beroemde toneelschrijver : Gaston Martens. De grafsteen van Jacobus-Francies' vader bevindt zich nog steeds tegen de kerkmuur te Lotenhulle.

Komen we echter terug op de tweede zoon uit het huwelijk Van Overbeke-Van Oost : Joannes-Francies. Hij werd geboren te Lotenhulle op 14 april 1757 en huwde er op 11 november 1783 Maria-Catharina Van de Voorde (° Lotenhulle 3.3.1757). Zij was de dochter van Joannes Van de Voorde en Maria-Theresia Lauwaert. De grafsteen van deze familie Van de Voorde is eveneens bewaard gebleven tegen de kerkmuur te Lotenhulle.

Grafsteen familie Van de Voorde
tegen de kerkmuur te Lotenhulle

O DOOD GEDAGTENISSE VAN DE FAMILIE

S. Joannes van de Voorde

F. EMMANUEL OVERL. DEN 20 FEBRUARIJ OUD 64 JAAREN
 ENDE VAN ZYNE HUYSVROUWE

Maria Theresia Lusscoert F. D. A. OVERL. DEN 10 APRIL 1827 OUD 8 JAAREN SADDEN IN HOUTELIJK
 OVERL. 3 JAAREN EN GEDWONEN HUNDEDEEN WAGEN VAN TWEE MIJLEN LAENG. DES TOEGEN EN
 VOORGEFACHT OVERL. DEN 10 JUNIJS 1760 OUD 4 JAAREN IN HOOFTSTADT GEWESST MET *Maria de la Croix*
Joanna de la Croix OUD 13 JAAREN
 OVERL. DEN 20 JUNIJS 1787 OUD 3 JAAREN IN HOUTELIJK MET *Maria Theresia Lusscoert*
Coartus Compagnie OVERL. DEN 16 FEBRUARIJ 1839 OUD 71 JAAREN IN HOUTELIJK MET *Brigitte Lusscoert*
 OVERL. DEN 27 APRIL 1831 OUD 71 JAAREN
Claudius Stracicus PASTOR TOT WESBEEK OVERL. DEN 27 APRIL 1851 OUD 77 JAAREN
Maria Catharina OVERL. DEN 10 JANUARIJ 1857 OUD 61 JAAREN IN HOUTELIJK MET *Goetzmaes Sijde*
van Oostbeke OVERL. DEN 8 AUGUSTUS 1857 OUD 70 JAAREN IN HOUTELIJK MET *Goetzmaes Sijde*
Petrus Angulus PASTOR TOT BEVEREN BY ANDERSBEEK OVERL. DEN 9 DECEMBER 1857 OUD 61 JAAREN
Maria Sabella OVERL. DEN 27 APRIL 1859 OUD 71 JAAREN IN HOUTELIJK MET *Petrus Angulus*
 DEN 30 SEPTEMBER 1855 OUD 16 JAAREN
Petronella R. v. d. V. OVERL. DEN 19 JANUARIJ 1859 OUD 16 JAAREN IN HOUTELIJK MET *Abraham*
Lusscoert OVERL. DEN 11 FEBRUARIJ 1800 OUD 66 JAAREN
Goetzmaes Sijde OVERL. DEN 4 FEBRUARIJ 1857 OUD 70 JAAREN IN HOUTELIJK MET *Goetzmaes Sijde*
 DEN 20 JUNIJS 1824 OUD 70 JAAREN

BIJENVOOR DE ZIEN

Detail grafsteen familie Van de Voorde

Het eenvoudige landbouwersgezin Van Overbeke-Van de Voorde telde vijf kinderen :

1. Jan-Baptiste	° Lotenhulle	11.09.1784
2. Romanus	° Lotenhulle	04.02.1786
3. Carolus	° Lotenhulle	29.11.1790
4. Rosalie	° Lotenhulle	1798
5. Maria-Theresia	° Lotenhulle	09.02.1802

Allen, met uitzondering van de oudste zoon, zijn te Lotenhulle gebleven en er overleden.

LEVENSLLOOP VAN JAN-BAPTISTE VAN OVERBEKE (1784-1874)

Jan-Baptiste Van Overbeke werd te Lotenhulle geboren op 11 september 1784 en ontving er het doopsel van de Heilige Katholieke Kerk op 17 september. Hij volgde lagere school in zijn geboortedorp en leerde aanvaankelijk het beroep van zijn vader : hij werd landbouwer.

Vermoedelijk (in de bevolkingsregisters van Lotenhulle, telling 1818, werd hij niet meer vermeld) is hij in 1816 van woonplaats veranderd. Hij vestigde zich namelijk in het nabijgelegen Hansbeke, wijk „Pont” en richtte er een handelsbedrijf op.

Eens goed ingeburgerd in deze gemeente huwde hij op 23 april 1817 Sophie Moens, naaister te Bellem. Het huwelijkscontract Van Overbeke-Moens werd gesloten voor notaris Seriacop te Nevele. Sophie Moens werd geboren te Bellem in 1797 uit het huwelijk van Jacques-Louis Moens en Isabelle Hallaert, herbergierster. Na het overlijden van haar vader, woonde Sophie samen met haar moeder en stiefvader Bernard De Weirt, beenhouwer van beroep, te Bellem.

Hoe was nu ten dien tijde het politieke leven te Hansbeke ? Op 22 april 1819 werden door de Gedeputeerde Staten van Oost-Vlaanderen twaalf gemeenteraadsleden benoemd. Drie daarvan (Jean-François Van der Venet, Jacques Buysse en François Rutsaert) aanvaardden de eed af te leggen in de handen van burgemeester Charles Joseph François Deseille.

Zeven raadsleden (Jean-François De Schuyttere, Georges Bauwens, Lievin Schauwbroeck, Joseph Willems, Charles Martens, Jean-Baptiste Van de Velde en Pierre Standaert) weigerden hun ambt te aanvaardden en twee raadsleden (François Maenhout en Charles Pierre Verwilt) waren afwezig wegens ziekte. Door een nieuw besluit van 18 september 1819 werden dan door de Gedeputeerde Staten van Oost-Vlaanderen twaalf nieuwe raadsle-

den benoemd : Joseph De Smet, Antoine Van Maldegem, Jean Braet, Jean-Baptiste Van Kerrebroeck, Jean-François Goethals, Pierre De Winter, Jean-Baptiste Van Overbeke („négociant en briques et chaux”), Benoit De Pau en Georges Maenhout, allen wonende te Hansbeke. Na de eed uitgesproken te hebben voor burgemeester Deseille voegt elk raadslid eraan toe : „in de mate het niet tegenstrijdig is met mijn Rooms Katholieke godsdienst”. Dit herinnert er ons aan dat België ten dien tijde deel uitmaakte van het Koninkrijk der Nederlanden onder leiding van Koning Willem I die sterk ingenomen was tegen de katholieke meerderheid der Belgen omdat deze zich tegen de grondwet hadden verzet. Men zou dus geen decreten goedkeuren die tegen het katholicisme ingingen ! Drie jaar dus nadat hij te Hansbeke was komen wonen werd Jean-Baptiste Van Overbeke in 1819 als gemeenteraadslid verkozen.

GEMEENTERAADSLID 1819-1830

Deze functie wordt voor Jan-Baptiste Van Overbeke de aanzet van een 55 jaar lange periode van politieke activiteit, die zich afspeelt over de Hollandse Tijd, de Tijd van het Unionisme tussen katholieken en liberalen en over de tijd van toenemende spanningen en vergrotende afstand tussen laatstgenoemde politieke partijen.

Terwijl de liberalen in 1848 de volstreckte meerderheid behaalden in de Kamers en het land tot 1870, met slechts vijf jaar onderbreking, zouden besturen, volgden in het traditionele Hansbeke uitsluitend katholieke burgemeesters elkaar op. De gemeenteraadsliden zijn in deze periode vrijwel enkel katholieken.

Het is moeilijk na te gaan in hoeverre Jan-Baptiste Van Overbeke zich persoonlijk tijdens deze periode liet gelden. Waarschijnlijk was hij vrij actief :

18.09.1819 : betreft : lijst van zes kandidaten, door de gemeenteraad
 13.05.1822 voorgedragen ter benoeming van drie schepenen.
 17.12.1827 J.B. Van Overbeke staat op de vierde plaats, de
 eerste drie worden echter telkens benoemd.

18.12.1827 : betreft : „tabel der leden voorgedragen bij resolutie van
 desen gemeenteraad tot het tekenen, benevens
 het hoofd des bestuurs, van de certificaten welke
 door de miliciens gevraagd zullen worden voor het
 jaar 1828”. J.B. Van Overbeke fungeert eerste op
 de lijst.

24.12.1829 : betreft : aftreding van een derde der gemeenteraadsleden volgens de bepaling van het lot. Herbenoeming van J.B. Van Overbeke als raadslid.

We weten dat de gemeentekas zich in een treurige financiële toestand bevond. Nochtans werd op 23 februari 1824 voor het eerst in de Hansbeekse geschiedenis een onderwijzer benoemd die door het gemeentebestuur zou vergoed worden voor het onderwijs van de arme kinderen (ongeveer 30 % van het totaal aantal leerlingen) en ook werd in 1825 een huis aangekocht ter waarde van 1007 gulden, dat ter beschikking werd gesteld als school en woonhuis van de onderwijzer. De vergoeding van de onderwijzer bedroeg 50 gulden, een bedrag dat later in 1829 werd verhoogd tot 60 gulden.

De meisjes kregen hun onderwijs in de kloosterschool van de Zusters Franciskanessen. De gemeenteschool was dus enkel bestemd voor het onderwijs van de jongens.

Niet alleen aan het onderwijs werd gedacht, ook het bureau van Weldadigheid ontving een jaarlijkse subsidie van 140 gulden, bedrag dat in 1828 werd verhoogd tot 250 gulden tengevolge van prijsstijgingen en de toenemende verarming van de Hansbeekse bevolking.

Jaarlijks werden ook verbeteringen aan de infrastructuur aangebracht, het schoolgebouw werd regelmatig hersteld en in 1828 werd een horloge aangekocht voor de toren van de parochiale kerk.

SCHEPEN 1830-1847

Op 29 december 1829 wordt J.B. Van Overbeke benoemd als assessor (schepen) in plaats van J.B. Standaert (openstaande plaats van assessor door de aftreding van een derde der leden volgens de bepaling van het lot) en legt hij op 11 januari 1830 de eed af in handen van Joseph De Smet, eerste assessor, gemachtigd door burgemeester J.B. Van de Woestijne d'Hansbeke. Tijdens de eerste jaren van deze periode is Jan-Baptiste Van Overbeke opvallend veel afwezig tijdens de vergaderingen van de gemeenteraad. Vanaf 1833 is hij echter weer 100 % actief :

28.11.1833 : betreft lijst der voorgedragen personen ter verkiezing van twee leden der gemeenteraad „tot het tekenen, benevens het hoofd des bestuurs, van de certificaten welke door de miliciens gevraagd zullen worden voor het jaar 1834” ; le J.B. Van Overbeke, assessor ; 2e Jean Buysse.

- 19.08.1836 : betreft verkiezingen : Pierre-Jean Schaubroeck wordt als burgemeester verkozen (en zal dit blijven tot 1847), J.B. Van Overbeke en Pierre-Jean Vandekerckhove zijn schepen.
- 02.01.1840 : Jan-Baptiste Van Overbeke wordt voor zes jaar herkozen als schepen.
- 10.12.1840 : „d’heer Jan-Baptiste Van Overbeke, eersten schepenen, thans voor het loopende dienstjaar gedelegeerde voor ’t uitoefenen, in deze gemeente, van den dienste der geregterlijke en administratieve politie, werd bij dezen en bij voortduring voor het dienstjaar 1841 in zijne functie behouden.”

Jan-Baptiste Van Overbeke was ook verantwoordelijk voor de registers van de burgerlijke stand. Er wordt verteld dat hij ter gelegenheid van de huwelijken die hij in die hoedanigheid afsloot lange, maar zeer pittoreske redevoeringen hield.

Na de verkiezingen en de daaruit volgende gedeeltelijke vernieuwingen in data 28 december 1842 en 24 december 1845 blijft Pierre-Jean Schaubroeck burgemeester en Jan-Baptiste Van Overbeke schepen samen met Pierre-Jean Vandekerckhove.

- 07.09.1846 : Jan-Baptiste Van Overbeke wordt door de gouverneur van Oost-Vlaanderen benoemd tot gezworene bij de jury van de volkstelling.

Wat gebeurde er nu op sociaal gebied te Hansbeke tijdens deze jaren ? De subsidie voor het Bureau van Weldadigheid werd verhoogd tot 550 fr. Jan-Baptiste wordt vermeld als debiteur van dit fonds. In 1835 stijgt de subsidie tot 700 fr. tengevolge van de toenemende bedelarij binnen de gemeente. In 1838 wordt de oprichting van een liefdadigheidsinrichting gepland. Deze zou onderdak verlenen aan ouderlingen, wezen, gehandicapten en verlaten kinderen. Ze zouden gedeeltelijk zelf in hun onderhoud voorzien door handwerken (weven, kantklossen, spinnen). De kosten voor de oprichting van dit huis zouden gefinancierd worden uit schenkingen van de gehele bevolking.

Door Anna-Rosa Steyaert werd in 1840 aan het Armenbestuur een schenking gedaan tot de oprichting van een weeshuis in de wijk „Cluyse”. Het Bureau van Weldadigheid ontving bovendien van de gemeente een gift van 2000 fr. om te storten bij de „Spaarbank” te Gent, zodat dit fonds elk jaar van de intrest van deze som kon genieten. Ook werd besloten de plaatselijke belasting te verhogen zodat de vermeerdering hiervan aan het Ar-

menbestuur kon geschonken worden. Verder werd ook besloten de straten (vooral zandwegen) te versmallen en de vrijkomende grond te verkopen ten voordele van het Nijverheidscomité (dit was een vereniging, gesticht in 1845 met als voornaamste doel de creatie van werk voor armen).

De jaarwedde van de onderwijzer werd verhoogd van 100 fr. in 1838 tot 200 fr. in 1841 omdat het aantal gratis te onderwijzen kinderen elk jaar aanzienlijk toenam.

De pastoor ontving sedert 1841 ook jaarlijks een bedrag voor het kleden van de arme communicanten en voor het uitreiken van prijzen aan trouwe volgelingen van de catechismusles. Ook werd een „nachtwacht” ingericht, bestaande uit leden van de gemeente om in te staan voor het behoud van de veiligheid en de eigendom omdat de streek onveilig gemaakt werd door bedelarij en diefstal.

De infrastructuur werd verder verbeterd : uitbreiding van de kasseiwegen en aanstelling van commissarissen om in te staan voor het onderhoud van de wegen.

1846 werd een zeer somber jaar door het mislukken van de aardappeloogst. Ook toen moest door de gemeente worden ingegrepen en daar de gemeentekas door faillissement bedreigd werd moest aan de staat geleend worden.

BURGEMEESTER 1847-1860

Als kroon op zijn politieke carrière werd Jan-Baptiste Van Overbeke op 15 maart 1847 door een koninklijk besluit benoemd tot burgemeester, in opvolging van de overleden burgemeester Schaubroeck. Deze benoeming gebeurde per brief door de arrondissementscommissaris van Gent, de Heer V. De Moerman-d'Harlebeke. De eedaflegging gebeurde op 2 april 1847 tegenover Burggraaf V. De Moerman-d'Harlebeke.

Bij de verkiezingen van 22.8.1848 voor de gehele vernieuwing der leden van de gemeenteraad, behaalde Jan-Baptiste Van Overbeke een meerderheid van stemmen zodat hij opnieuw in de gemeenteraad zetelde. Op 30.9.1848 wordt hij door een Koninklijk Besluit herbenoemd als burgemeester met als schepenen Pierre-Jean Vandekerckhove en Augustin Hanssens.

In 1854 is Jan-Baptiste Van Overbeke burgemeester (K.B. 30.12.1854) met Pierre-Jean Vandekerckhove en Petrus Martens. Hij zal dit ambt van burgemeester zonder onderbreking uitvoeren tot 1860, „tijdstip op welk hij door last van jaren en het belang der gemeente den wensch heeft geuit zich van het ambt van burgemeester te ontlasten, doch op ons aandringen hetgene van schepenen en ambtenaar van de burgerlijke stand heeft hernoemen”. Door het Koninklijk Besluit van 5.2.1861 werd de Heer Van Over-

MINISTÈRE

DE

L'INTÉRIEUR.

Fabius?

Leopold, Roi des Belges,

à tous présents et à venir, Salut.

*Nous l'art. 1er de la loi du 20 Mars 1836
sur le rapport de notre Ministre de l'Intérieur,
Nous avons arrêté et arrêtons:*

Article 1er

*Le nom de Bourgeois de la commune de ...
est un titre administratif et ...
Nul ne peut en être privé.*

Article 2.

*Notre Ministre de l'Intérieur est chargé de l'exécution
du présent arrêté, dont une ampliation sera adressée au
titulaire pour son inscription.*

Fait à Bruxelles, le 10 Mars 1836.

Par le Roi,

Leopold.

Le Ministre de l'Intérieur,

*Le Ministre des Domaines et
des Forêts.*

*Par expédition conforme,
Le Secrétaire général du Ministère de l'Intérieur,*

J. Fabius.

beke, „die niet meer aanvaardt” opgevolgd door François Ghislain Borluut, adellijke grondeigenaar te Gent, die zich voorgoed op zijn kasteel te Hansbeke kwam vestigen.

Ter vervanging van de Heer Vandekerckhove P.J., overleden, werd Jan-Baptiste Van Overbeke door een nieuw Koninklijk Besluit opnieuw tot schepen benoemd, ambt dat hij zal uitvoeren tot op de dag van zijn overlijden.

Gedenksteen J.B. Van Overbeke

Tijdens het burgemeesterschap van Van Overbeke werden vrijwel alle subsidies aanzienlijk verhoogd, vooral deze aan het Armenbestuur, het Nijverheidscomité en het Gemeentelijk Onderwijs. Om deze verhoging van subsidies mogelijk te maken moest een beroep gedaan worden op leningen aan de Staat ; leningen die vrijwel steeds werden toegestaan.

Het aantal leerlingen en de kwaliteit van het onderwijs in de gemeentelijke jongensschool verbeterde voortdurend zodat een tweede onderwijzer werd aangesteld. Ook het schoolgebouw werd vergroot en gemoderniseerd. De kasseiwegen werden verder uitgebreid, waaronder de verbindingsweg met de provinciale weg van Tielt naar Eeklo.

In 1853 werd de oprichting van een stationsgebouw doorgevoerd en in 1856 het bouwen van een opdraaibare brug over de „Brugsche Vaert”.

De activiteit van Jan-Baptiste Van Overbeke wordt dus vooral gekenmerkt

door sociale maatregelen. De verstandhouding met de plaatselijke bevolking was opvallend positief. Zelf zoon van een eenvoudige landbouwer leefde hij mee met het wel en wee van de boerenbevolking. Hij trachtte deze mensen een betere ontwikkeling bij te brengen door verbetering van het onderwijs voor de kinderen, en de oprichting van zondagsscholen voor volwassenen. Ook op kermissen deed hij uitbundig mee aan het volksvermaak.

SCHEPEN 1860-1874

In 1862, ter gelegenheid van het huwelijk van zijn zoon Charles, werd hij als officier van de burgerlijke stand vervangen door schepen Petrus Martens. De laatste jaren van Van Overbekes politiek engagement worden gekenmerkt door verdere verbeteringen binnen de gemeente : de oprichting van een Gemeentelijke Waarborgmaatschappij voor de landbouwers, de aanvraag voor de bouw van een telegraafkantoor naast het station en het plan van 28 april 1872 voor de vergroting van de parochiekerk.

Bij de verkiezing van 30 oktober 1866 voor de gedeeltelijke vernieuwing der leden van de gemeenteraad behaalt Jan-Baptiste Van Overbeke (op een totaal van 94 stemmen) 94 stemmen. François Borluut behaalt 92 stemmen. De laatste verkiezing die Jan-Baptiste Van Overbeke kende was deze van de gehele vernieuwing der gemeenteraad op 1 juli 1872 (hij was toen reeds 88 jaar) : op een totaal van 139 stemmen behaalt hij er 138 ; burgemeester Borluut behaalt er 132. Jan-Baptiste was dus wel een zeer populair persoon.

In het najaar 1873 is hij echter steeds afwezig op de vergaderingen van de gemeenteraad. Als reden daarvan wordt ziekte opgegeven. In september van datzelfde jaar zal hij voor de laatste maal zijn handtekening onder het verslag van de gemeenteraad zetten.

Per. Overmanes
Le Secrétaire
A. Fobe

J. Van Overbeke

Op bovenstaand document zien we dat de gemeentesecretaris August-Napoleon Fobe was. Deze was gehuwd met Louise Van Overbeke, oudste dochter van Jan-Baptiste, en zetelde jarenlang naast zijn schoonvader in de Hansbeekse gemeenteraad.

In oktober 1873, toen hij ondanks zijn hoge leeftijd, te voet naar Bellem ging om er toch nog de kermis te vieren, werd hij zwaar verkouden. Ook

Hij die in lijden en sterven zich overgeeft aan den Wil van God, ontslaapt in vrede. H. LIG.

Bid voor de Ziel

van Mijnheer

Joannes-Baptista VAN OVERBEKE,

Weduwnaar van Vrouw

SOPHIE MOENS,

geboren te Loo-ten-Hulle, en overleden te Hansbeke den 3 Februari 1874, in den gezegenden ouderdom van 89 jaren; gedurende 56 jaren was hij in den Gemeenteraad; als Raadslid in 1819; als Schepen in 1830; als Burgemeester in 1847; Hij deed afstand van dit ambt in 1860, en bleef Schepen tot op den dag zijner dood.

Die man was rechtvaardig, eenvoudig en rechtzinnig, goedhartig en vol mededogenheid, hij reikte zijne handen uit tot de noodlijdenden en was ten dienste van allen. Dat de Heer hem wedergeve het goed hetwelk hij gejaan heeft. Wezen wij hem inductig in onze gebeden.

Hij was ellendig geworden en ten uiterste gedrukt onder den last zijner smerten.... Doch de Heer hem ondersteunende door zijne machtige Hand, was hij tot de geesels des lijdens bereid; zijne denkd groeide aan in het midden der pijnen, zijn betrouwen bleef onwankelbaar, verzekerd dat zijne barmhartige Zaligmaker hem de kroon zoude geven na de beproeving, de verlossing na de pijniging, en na de kastijding de genade in den hemel.

JOB. PS. JER. BERN.

Jesus, Maria, Joseph, dat mijne ziel met U in vrede ruste. (100 dagen afaat).

R. I. P.

Gent, drukk. van H. en I. Vanderpoorten, Koestraat, 11.

GODVRUCHTIGE GEDACHTENIS

VAN ZALIGER DE ACHTBARE

JOFFROUW SOPHIE MOENS,

Echtgenoot van Mynheer

J.-B. Van Overbeke, Burgemeester,

Geboren te Bellem en overleden te Hansbeke den 31 Mei 1835 versterkt door de III. Sacramenten, IN DEN OUDERDOM VAN 58 JAREN.

Gelukkig en wys is deze die getuend haar leven gestadig trachtte zulkdanig te zijn, welkdanig zy wenschte in de uer haers doods te wezen. THOM. A K.

Al de gene die met haer omgingen, waren getroffen door hare onstoorbare langmoedigheid. De overgeving aen Gods wil ondersteunde haer in het midden harer smerten.

ST. FRANC. DE SALES.

Zy was geheel togedaen aen de oeffening der goede werken en gaf milde almossen. ACT. AP. IX. 36.

Deze deugdzame vrouw was de kroon van haren man; ook had deze vol betrouwen op haer gesteld, om dat zy de wegen van zyn huys nazag; om dat zy waakte over hare huysgenoten en ze tot eer en de eendreef. Hare kinderen zyn opgestaen en hebben haer geprezen.

PROV. XIX. XXXI.

Waerom is dan myne kwael ongeneesbaer geweest.

ISA. XV. 18.

Om dat gy o Sophie aen God aengaem waert, daerom was het noodig, dat gy door die beproeving bezocht, een nieuwe recht tot de eeuwige belooning verwierf.

TOB. XII. S. JAC. 1.

O ja! dat de rechtvaardigste, de verhevenste, de allerminnelykste wil Gods in alles volbragt, geloofd en geprezen worde? (WOORDEN DER OVERLEDENE).

100 dagen afaet toepasselyk aen de zielen in 't vagevuur.

R. I. P.

DRUKK. VAN VANDERPOORTEN-TOEFAERT, TE GENT.

zijn ambt van Ambtenaar van de Burgerlijke Stand kon hij niet meer aan : op 29 december wordt hij in die hoedanigheid vervangen door schepen Augustin Hanssens.

Een longontsteking werd de oorzaak van zijn dood in 1874 op 89-jarige leeftijd. Hij wordt als schepen vervangen door Joseph Buysse (Koninklijk Besluit 23.8.1874).

Was de politieke inbreng te Hansbeke van Jan-Baptiste Van Overbeke rond-uit groot te noemen, zijn handelsloopbaan was er evenzeer opvallend succesrijk. Vrijwel zonder bezittingen, als een avonturier, was hij zich te Hansbeke komen vestigen in de wijk Pont op 't Veir. Dit zou naar vertellingen een ruïne geweest zijn van een oud kasteel, maar sporen zijn daar niet meer van terug te vinden : alles is verdwenen wegens het verplaatsen van de bedding van het kanaal Gent-Brugge.

Jan-Baptiste werd dus „négoçiant” in bouwmaterialen, meststoffen en brandstoffen (hout en kolen) en baatte er tevens een herberg uit : de ideale ontmoetingsplaats te dien tijde om zaken te doen en de nodige contacten met de plaatselijke bevolking te leggen en te onderhouden. Daar 't Veir een aanlegplaats was voor koolschuiten en bargies (sierlijke trekschuiten waarmede de boeren, neringdoeners en andere lieden naar de stad trokken als het marktdag was), was die plaats wel ideaal gekozen. Wekelijks voeren twee marktschepen uit Hansbeke naar Gent en Brugge voor handel en nijverheid. De boekhouding over de periode 1840-1850 (Jan-Baptiste was toen schepen), is bewaard gebleven. Het gaat vooral over leveringen van kolen, kalk, scheldesteen en guano maar ook over tonnen azijn en „saysoen bier”. Zijn cliënteel kwam hoofdzakelijk uit Hansbeke en de omliggende dorpen als Lotenhulle, Bellem, Nevele, Zomergem, Kanegem, Merendree, Landegem, Poeke, tot Aalter en Eeklo ... Ook grootgrondbezitters uit het buitenland met eigendom te Hansbeke lieten Jan-Baptiste bouwmaterialen leveren om hun huizen ter plaatse te herstellen.

Dat de zaken goed gingen lijdt geen twijfel : op 51-jarige leeftijd is hij reeds eigenaar van een vijftal percelen landbouwgrond van verschillende grootte, een reeks van veertien huizen met bijhorende tuinen en boomgaarden gelegen in de wijken Pont, Dorp, Hammeveld, Cluyse en Zande.

Zijn voornaamste contact met de handelswereld bestond uit het lezen van de Antwerpse krant „La Métropole” waar vooral de marktgegevens en de vermeldingen over aankomst en vertrek van de schepen hem interesseerden. Tweemaal per jaar, namelijk op St.-Pietersdag en rond Kerstmis, werden al zijn klanten uitgenodigd om, na de betaling van de door hem geleverde bouwmaterialen of meststoffen, een glas te komen drinken en een boterham met hesp te verorberen.

INDUSTRIEEL ERFGOED (III) :

EEN GROTE BAKKERIJ TE NEVELE

Met het afsterven van Mevrouw Maria de Brabander, weduwe van René Van der Vennet, kreeg het huis van de afgestorvene een andere bestemming en de oude bakkerij met paardestal werd in 1985 afgebroken. Zo groeide de idee om de geschiedenis van deze bakkerij te schrijven.

DE FAMILIE VAN DER VENNET

We begeven ons naar het nabije Poesele, waar in 1815 de 54-jarige landman Charles Van der Vennet woonde, gehuwd met Isabelle Mortier, landvrouw, oud 34 jaar en weduwe van Augustinus Van der Vennet, broer van Charles. Isabelle had reeds 3 kinderen uit het eerste huwelijk, vandaar de moeilijkheden voor het opmaken van een kwartierstaat.

In het tweede huwelijk werd op 26 mei 1815 een zoon geboren die de naam kreeg van Seraphine ; later zou hij bekend staan als „werkman” (1). Seraphine kwam in zijn jonge jaren vaak naar Nevele en maakte er zo kennis met Pauline De Backer die bij haar ouders woonde op het Dorp te Nevele (2). Haar ouders hadden daar een kruidenierswinkel, verkochten aardewerk, verlichtingslampen en allerlei onderdelen voor deze lampen. Dochter Pauline werd daar geboren op 8 april 1824 (3). De twee jonge mensen huwden te Nevele in 1843. Ze vestigden zich op de Marktplaats nr. 9 (4).

Seraphine staat ingeschreven als werkman. Na het afsterven van Ludovicus De Backer, geboortig van Deinze, in 1792 en van moeder Marie Theresia Van Gansbeke, geboortig van Nevele, in 1795 verhuisden Seraphine en zijn vrouw naar haar ouderlijke woning op het Dorp. De handel van de ouders werd verder gezet terwijl Seraphine als werkman terecht kwam in de pas opgerichte fabriek van L. Buysse-Loveling.

In 1872 verhuisde het gezin naar de Thieltstraat nr. 25, dus op de hoek van deze straat met de Molenstraat, nu de Gasthuisstraat ; daar werd een nieuwe kruidenierswinkel opgericht en de handel uitgebreid met een lijnwaadafdeling.

In dit gezin zagen de volgende kinderen het levenslicht : Maria-Theresia geboren in 1844 en overleden in 1845, Bernard geboren 1848 en overleden in 1897, Felix geboren in 1856 en overleden in 1897, Clémence geboren in 1851, Pelagie geboren in 1858 en Camiel geboren in 1865. Bernard, Felix en Camiel zijn later als bakker ingeschreven (6).

In 1875 werd in een bijgebouw een kleine broodoven gebouwd waar Ber-

nard en Felix het beroep van bakker uitoefenden, vader Seraphine zei de fabriek L. Buysse-Loveling in 1879 vaarwel, bleef thuis en werd ook bakker. Zoon Camiel volgde hem in zijn voetspoor als bakker.

Moeder Pauline overleed in 1890, vader Seraphine volgde in 1896 en de twee zonen Bernard en Felix overleden samen in 1897. In dat gezin bleven dan nog Clémence en Pelagie over voor de kruidenierswinkel en Camiel als bakker.

Aan de overzijde van de straat in het nummer 18 woonde toen Victor Mortier, slachter en tapper van beroep.

Hij baatte daar een slachterij en herberg uit „In den gouden leest”. Victor was weduwnaar van Rosa De Fraye. Deze grote woning en herberg had Victor eertijds gekocht van de huisschilder Philippe Van Hove. Philippe had de muren van zijn herberg beschilderd met allerlei jachtgezichten, de kleine vlakken had hij met bloemen, planten en bomen versierd. Deze schilderwerken bestaan nu nog maar ze zijn onder het behang verborgen. Na het overlijden van Rosa De Fraye bleef Victor daar wonen met zijn dochter Louise. In dit gezin werden de volgende kinderen geboren Leopold in 1861, week uit naar Desselgem waar hij overleed in 1897, verder nog Inès geboren in 1867 en overleden in 1868.

Keren we nu terug naar Camiel. Hij had die juffrouw Louise opgemerkt, verloofde zich en huwde in 1889. De jonge trouwers namen hun intrek bij vader Victor, maar Camiel ging verder bakken bij zijn zusters op de hoek van de Thielt- en Molenstraat.

Toen Victor stierf in 1896 vatte Camiel het plan op om een grote bakkerij op te richten. Op 30 november 1896 deed hij een aanvraag bij het gemeentebestuur van Nevele om in een gebouw, gelegen Sectie C. no 793 a, een grote bakkerij op te richten. Het liggingsplan en andere stukken werden opgemaakt door de Nevelse bouwkundige en landmeter J. Van den Heuvel ; deze aanvraag werd gunstig beoordeeld en de toestemming werd dan ook gegeven in 1897.

In het gezin Camiel Van der Vennet en Louise Mortier werden de volgende kinderen geboren : Martha-Pauline in 1889 in overleden in 1959, René-Théodore-Victor geboren in 1892 en overleden in 1967 en Omer-Jules-Clément geboren in 1898 en overleden in 1924.

In 1899 is Camiel ingeschreven als bakker en tapper (7), van 1901 tot 1933 als broodbakker, de beide zonen ook als bakker.

Toen in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbrak moest René de broodtrog ruilen voor ransel en geweer, hij overleefde de slachting en kwam in 1919 terug thuis. Ondertussen was moeder Louise overleden in 1918 ten gevolge van de gasbeschieting van Nevele door de aftrekkende Duitsers. Nadat hij het uniform geruild had voor een burgerpak huwde hij Maria De Brabander ; samen namen ze hun intrek in de woning gelegen Thieltstraat nr. 25,

dus het huis van grootvader Seraphine. René woonde daar maar werkte samen met broer Omer en vader Camiel in de bakkerij. Na het overlijden van Omer in 1924 bleef René met vader verder het beroep van bakker uitoefenen.

Dit bleef zo tot in 1936 ; de oven geraakte verouderd, er diende een nieuwe gebouwd, maar dit grote en duur werk werd niet uitgevoerd en de bakkerij werd opgeheven. Camiel ging rentenieren en René hield zijn kruidenierszaak open. De grote woning van Camiel werd verdeeld in twee, het ene gedeelte werd bewoond door vader Camiel en het andere door René en Maria die daar dan hun kruidenierszaak inrichtten. Bij het echtpaar René en Maria werden drie kinderen geboren : Agnes Anna in 1920, Angèle Julienne Pelagie in 1923 en overleden in 1924 en Antoinette Renette geboren in 1926.

Omer huwde met Camilla Loosveldt uit Gent, Omer overleed in 1924 en Camilla in 1935. Ze hadden een zoon Camille Frans Omer geboren in 1924, nu broeder bij de Broeders Maristen te Arlon.

Camiel Van der Vennet, de stichter van de grote bakkerij overleed in 1948.

DE BAKKERIJ : PRODUKTIE EN AFZET

Het huis in de Thieltstraat, eertijds eigendom van Victor Mortier, had een hoge koetspoort. In die poort stonden twee bakkerskarren achter elkaar, de karren rustten op schragen, zo kon men zonder zware inspanning de broden in de kar plaatsen.

Eens dit poortgebouw door kwam men op een binnenkoer met daar recht over een rechthoekig gebouw van 5,20 m breed en 11,75 m lang.

De bakkerij lag vooraan en mat 3,95 m op 5,20 m. Eens binnen had men naast de ingangdeur een zware gietijzeren waterpomp, type nr. 3 ; voor die tijd was zo een pomp reeds een grote luxe. Ernaast onder de twee venster-ramen stond de bakkerstrog waarin men de deeg kneedde en het brood vormde. Recht over de ingangdeur was de grote oven gebouwd, langs de andere muren stonden rekken waarop het gebakken brood afkoelde. Eens gekoeld werden de broden op een rekwagentje naar de karren gevoerd. Achter de bakkerij lag de eigenlijke oven met een lengte van 2,85 m op een breedte van 2,95 m, de ovendeur was 1,40 m breed.

Voor die tijd was dat een reuzachtige oven voorzien van luchtkleppen en stoomregelaars, met vele mogelijkheden het bakkersberoep waardig. De plaats waar de oven stond was 5,20 m breed en 2,90 m lang. Onmiddellijk er naast waren de paardestallen met een lengte van 4,40 m en een breedte van 5,20 m. In de stal had men drie kribben en drie stalplaatsen afgeschermd met houten tussenschotten. Vóór de Eerste Wereldoorlog waren

er bestendig twee paarden aanwezig. Het gewelf van de stal bestond uit metselwerk, terwijl de zolderruimte bestemd was voor het bergen van stro en hooi. De gebouwen werden grotendeels herbouwd of vernieuwd in 1897 (8).

In de bakkerij werkten bij vader Camiel naast de zonen René en Omer ook nog bestendig twee tot drie bakkersknechten en regelmatig twee meiden als hulp in het huishouden en de bakkerij.

Van 's morgens 2.30 u. begon het werk : eerst de oven aanmaken, ondertussen moest het meel van de meelzolder gehaald worden en naar de bakkerij gebracht worden, dan begon het kneden, bewerken en vormen want alles gebeurde met de hand. Eens gerezen werden de broden in de oven „geschoten”, de „platinebroden” hadden een ijzeren plaat als onderligger. Het meel dat in de bakkerij verwerkt werd was afkomstig van de Deirse Molens, met als hoedanigheidsmerk een „OO”, de levering begon in 1894. De meelzakken waren dichtgebonden met vladraadjes waaraan het merkteken hing van de Deirse Molens. Bij afbraakwerken zijn een hele verzameling van die loodjes teruggevonden. Dit meel werd dan gemengd met water, melk en gist. De gebruikte gist kwam van het toen bekende merk „Levure Pure” Pommeroeul, Henegouwen. Toen de oven heet stond verdwenen de 110 broden door de brede ovendeur. Na het bakken werden de broden op de rekken geplaatst en de oven opnieuw opgestookt voor de tweede en de derde „bakte”. Per dag verlieten ruim 350 broden de bakkerij.

Er werden in de bakkerij Van der Vennet verschillende soorten brood gebakken, roggebrood, en tarwebrood, ook karrewielen genoemd, deze hadden een doormeter van 25 tot 30 cm.

Op zondag en op kermissen werden appeltaarten gebakken, een ronde taart bovenaan versierd met deegreepjes en schietspoelen, nu appelflap genoemd. Voor het vormen van een schietspoel gebruikte bakker Van der Vennet een speciaal toestel. Namelijk twee halvemaaen vormen, verbonden met een scharnier, in de ene vorm was een inkeping, over de twee delen werd een blad deeg uitgespreid en in de holte geduwd. Hierin kwam dan het appelmoes, daarna draaide men het ene deel op het ander en de schietspoel was gevormd. Ter gelegenheid van de kermissen lieten sommige inwoners broden bakken in de bakkerij met hun eigen ingrediënten, zelf brachten ze hun meel, boter en eieren, mee naar de bakkerij.

Sommige mensen waren erg wantrouwig.

Bakker Camiel had zo een klant, Emmerence, die haar meel, een „klutje” boter en een ei bracht en vroeg ervoor te zorgen dat ze haar produkten zou terug krijgen. Camiel, die graag grappen maakte, stak het ei met schelp en al in het deeg en liet alles bakken, zo kon Emmerence zeker zijn dat ze haar ei terug had.

Met het feest van Sinterklaas werd ook speculaas gebakken in twee vormen, waarin verschillende koekjes tegelijk geperst werden.

Voor de schoolgaande jeugd was de bakkerij Van der Vennet een attractie. Jaarlijks trokken hoofdonderwijzer Kamiel Lootens en na hem Leon Reel met hun klassen, namelijk het 5e en 6e leerjaar naar de bakkerij als schooluitstap. De klas stak de straat over door de poort tot in de bakkerij, daar zagen de jongens alle bewerkingen. Het mooist om zien was Kamiel zelf, niet groot van gestalte, wat rondbuikig, uitgedost in „bakkerschort” rakelde hij de houtskolen uit de oven en deed ze in de blusketel. Het was een echte belevenis voor de jongens toen ze het brood in de oven zagen verdwijnen (9).

Nadat er twee ovens gebakken waren werden de karren geladen met elk ongeveer 130 broden, opgestapeld op legplanken. Daarna gingen de beide zonen of de knechten met paard en kar op ronde. De eerste kar bolde over Vosselare, langs de Kouter naar Bachte, en daarna over de Rekkelinghe naar Deinze.

Ze kwamen terug langs het kanaal van Schipdonk naar Nevele.

De tweede kar vertrok door de Molenstraat, nu de Gasthuisstraat, naar Meigem en Zeveren en kwam over Vinkt en Kerrebroek terug naar huis.

De broden werden aan huis besteld maar te Vosselare, Deinze, Meigem en Vinkt had men kruidenierswinkels waar er 10 tot 20 broden gedeponeerd werden. Een eerste vorm van industriële bakkerij.

Het hoeft niet gezegd dat de bakkerskarren pakjes meenamen naar de gemeenten of naar hun klanten, ook brachten ze boodschappen mee naar Nevele.

Thuis had de bakkerij Van der Vennet, naast de ingangspoort, een kleine plaats waar brood verkocht werd. In de omgeving was het brood van „Vervenekens” goed bekend. Gewoonlijk bestelden Clémence en Pelagie de broden en de appeltaarten.

Oudere mensen weten nog te vertellen dat ze van Pelagie geen „spekje” kregen, terwijl Clémence er altijd eentje gaf.

Knechten en meiden van de bakkerij Van der Vennet :

Albert De Vogelaere	uit Vinkt ;
Aloisius De Vogelaere	uit Zeveren ;
Alois De Vogelare	uit Deinze ;
Jules Van der Vennet	uit Nevele (Kerrebroek) ;
Karel De Smijter	uit Nevele ;
Emma Blomme	uit Vinkt ;
Marie Fasseur	uit Nevele (10).

De grootste bloei van deze eerste industriële bakkerij te Nevele liep van 1898 tot 1914. Gedurende de Eerste Wereldoorlog was zoon René aan het front, de verkoop werd verminderd. Na de oorlog overleed Omer. Rond 1933 was de oven verouderd en de bakkerij werd stilgelegd. Vermelden we nog dat Camiel ruim 25 jaar actief was bij de muziekmaatschappij Sint-Cecilia en de Verbroedering, hij was ook lid van de armenraad van Nevele. Na de Tweede Wereldoorlog werd de oven afgebroken en in 1985 heel de bakkerij.

Nevele, dag van H. Hugo 1985
A. Janssens

DE BAKKERSFAMILIE VAN DER VENNET

Seraphine

Camiel

René

Omer

(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

NOTEN

- (1) Gemeentearchief Nevele (GAN), bevolkingsregister Poesele.
- (2) Nu het huis Dierickx - De Cloet, vroeger F. Verstraete en daarvoor Camiel Van der Vennet.
- (3) GAN, bevolkingsregister Nevele.
- (4) Huis van A. Cleve - Van Lerberge, Markt 5, Nevele.
- (5) Nu Cyriel Buyssestraat en Gasthuisstraat.
- (6) GAN, bevolkingsregister Nevele.
- (7) id.
- (8) Opmetingen gedaan voor de afbraakwerken.
- (9) Aldus de heer André De Vos, A.C. Van der Cruyssenstraat, Nevele.
- (10) G.A.N., bevolkingsregister Nevele.

In deze bijdrage werden veel mondelinge gegevens verwerkt van Camiel en René Van der Vennet.

De voorwerpen berusten in het museum Rietgaverstede te Nevele.

CHIRURGIJNEN EN GEZONDHEIDSZORG OP HET PLATTELAND IN DE 18de EEUW

Naar aanleiding van enkele 18de eeuwse staten van goed van chirurgijnen - die ons per toeval met de steekproef in handen vielen - gingen we ons vragen stellen rond het chirurgijnsambacht, zijn oorsprong, de plaats van chirurgijnen in de maatschappij en de dorpsgemeenschap van toen.

In een zoektocht naar wat informatie hierover, stuitten we op genoeg wetenswaardige gegevens om er één en ander van te noteren - mede in een poging ook het „Land van Nevele” te laten meegenieten.

De bewuste staten die onze nieuwsgierigheid tartten waren o.a. die van chirurgijn „Francois Claeys” uit Landegem (1) en van licentiaat „Petrus Jacobus Van Landegem” uit Nevele (2) (waarvan een transcriptie in bijlage). Tussen licentiaten of „doctoren” en chirurgijnen of „meesters” werd duidelijk onderscheid gemaakt. Het verschil lag hem niet alleen in hun functie en bezigheid, maar ook en vooral in hun aanzien in de samenleving.

Licentiaten in de medicijnen

Een jongeman in Vlaanderen die zich tot doel stelde een licentie in de medicijnen te behalen, kwam doorgaans uit een gegoed milieu waar dikwijls al enige interesse voor studie of wetenschappelijk onderzoek bestond. Hij ging studeren aan de Leuvense universiteit, en - eens zijn diploma behaald - bleef hij op de universiteit of vestigde hij zich in één of andere stad om er aan wetenschappelijk onderzoek te doen.

Ook indien hij van huize uit „plattelands” was, keerde hij zelden naar zijn geboortedorp terug. Een licentiaat in de medicijnen woonde zelden op het platteland ! (3) En hij had ook liefst niet rechtstreeks te maken met zieken of gewonden. Daarvoor waren er de barbiers-chirurgijnen in de steden of op het platteland. In de 18de eeuw komt daar wel lichtelijk verandering in en wagen ze zich ook aan bepaalde operatieve ingrepen bij patiënten ... tot ergernis van de plaatselijke chirurgijnen natuurlijk. Maar doorgaans konden - volgens Bruneel - slechts rijke families het zich veroorloven met een moeilijk of dringend „geval” naar een „doctor” toe te stappen.

Wetende dat licentiaten het liever bij „clean” werk hielden, in de stad en eerder ver van het volk, blijkt onze Petrus Jacobus Van Landeghem - zoon van eveneens een licentiaat in de medicijnen (4) - wel een uitzondering op

de regel geweest te zijn. Hij vestigde zich in Nevele (althans met zekerheid te stellen voor de periode van zijn tweede huwelijk) waar hij zo goed als hetzelfde werk bleek te verrichten als de chirurgijnen uit de omstreek (5). En net zoals zijn woonplaats en activiteit wat vreemd kunnen lijken, zo werpt ook zijn erbarmelijke financiële toestand vragen op. Niet alleen werd deze staat van goed „Pro Deo” (6) opgesteld, maar ook bleken al zijn onroerende bezittingen óf voor óf tijdens zijn tweede huwelijk verkocht te zijn. Opvallend is tevens het feit dat de kleren en het lijnwaad van de overledene verkocht werden om schulden van het sterfhuis te betalen, terwijl aan andere zaken als „pistollen”, schilderijen en een spiegel (eerder zeldzaam op het platteland in die tijd) blijkbaar te veel waarde werd gehecht om ze te verkopen (7).

Wat nu de oorzaak mag zijn van de financiële ondergang van deze licentiaat in de medicijnen ? Daar hebben we het gissen naar. Wellicht gaven één of meerdere gebeurtenissen in zijn leven zijn eer en faam een ernstige deuk, of misschien bereikte hij wel nooit hetzelfde peil, kreeg hij nooit dezelfde erkenning als zijn vader.

Chirurgijnen

Het chirurgijnsambacht had doorgaans een totaal andere inhoud dan het vorige beroep ; maar het had dan ook een heel andere oorsprong.

De chirurgie was aanvankelijk geen specialiteit of ambacht op zich ; het groeide uit het barbiersambacht. (8) In bronnen uit de 15de eeuw werd voor het eerst gewag gemaakt van het ader- „laten” en het „tandentrekken” door barbieren verricht. Sommigen van hen gingen zich in dit werk specialiseren en zich chirurgijn noemen. En alhoewel men toen soms ontkende dat chirurgijnen ooit iets met het barbiersambacht te maken hadden gehad, bleven ze toch altijd verenigd in het barbiersambacht.

De vraag van het ambacht naar een reglementering van de chirurgie werd voor het eerst beantwoord op 31 maart 1615, wanneer de Raad besliste dat ieder die heelkunde wilde beoefenen in principe vooraf een examen moest afleggen voor twee professoren in de geneeskunde en voor de dekens van het barbiersambacht. (9) Later werd deze reglementering complexer en het examen moeilijker - en dit om elke vorm van misbruik zo veel mogelijk te vermijden. Maar hierover verder meer.

(a)

Een barbierswinkel naar een 17de eeuwse ets

De bevoegdigheid van de barbiers-chirurgijnen breidde zich in de loop van de eeuwen sterk uit. Het begon dus allemaal met het scheren (10) (handigheid met het mes!), het tandentrekken en het aderlaten of „phlebotomia” (11). Dit laatste is in het destijdse verleden altijd een geliefkoosde ingreep geweest - zowel voor chirurgijn als patiënt.

Men schreef er allerlei geneeskrachtige of wonderlijke eigenschappen aan toe. Vandaar dat ze niet enkel bij ziekten en epidemies in grote mate werden uitgevoerd, maar dat bijv. ook bepaalde kloosters het als een maandelijke „reinigingsbeurt” voor haar inwoners voorschreven. Een ander motief stond weer voorop bij de meisjes uit rijke of adellijke milieus die een vale gelaatsteint attractiever meenden te vinden. (12)

Van andere ingrepen, zoals het „appliceren vande plaesters ende pappen”, het „opensteken vande blasen”, het afzetten van ledematen (13), e.a., vindt men niet zoveel in bronnen terug - alhoewel ze wel regelmatig werden uitgevoerd.

Reden van het niet neeruitschrijven van zo'n ingrepen kan te maken hebben gehad met de angst van vooral plattelandschirurgijnen voor het feit dat bepaalde praktijken wetenschappelijk of religieus niet toelaatbaar konden zijn of gewoon achterhaald konden worden.

Nog andere activiteiten waarvan toch wel eens melding werd gemaakt, zijn leiding bij moeilijke bevallingen en lijkschouwingen.

Voor ingrepen die verdooving eisten, beriep de chirurgijn zich op alcohol en zelden ook wel eens op opium. Voor de rest was het slagen van een operatie louter afhankelijk van de handigheid en vooral de snelheid van de chirurgijn enerzijds en het uithoudingsvermogen van de patiënt anderzijds.

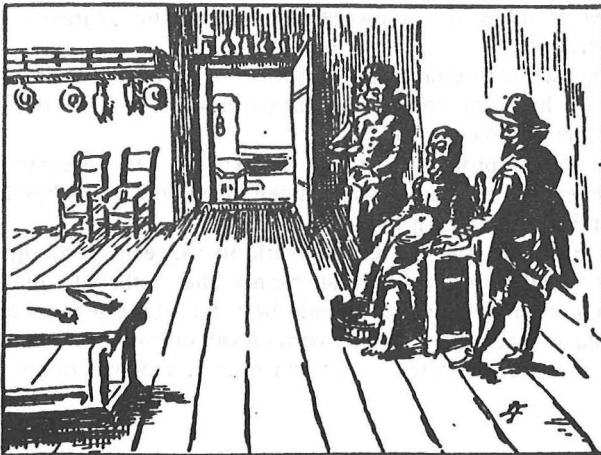
De middeltjes en zalfjes die voor de heling en nazorg moesten dienen, haalde de chirurgijn bij de apotheker - die in het maken ervan in principe het monopolie had. (14)

Wat nu de sociale herkomst van barbiers-chirurgijnen betreft, kan men stellen dat de meesten onder hen reeds familie- of andere banden hadden met een barbier-chirurgijn of het ambacht. Vaak treft men families aan met chirurgijnen van vader op zoon : François Claeys uit Landegem is daar een lukraak voorbeeld van. (15)

In de kringen van de chirurgijnen vond men zelden iemand die eraan dacht heuse universitaire studies in de medicijnen te beginnen. Die vakken bleven meestal gescheiden. Maar toch vindt men wel eens chirurgijnen terug die niet aarzelden om met Latijnse termen te spelen en eveneens getuigden een zekere anatomische kennis te bezitten. (16)

Dit kan niet enkel op de individuele gemotiveerdheid en inzet van sommigen onder hen wijzen, maar ook op het peil van de examens of proeven die zij (in principe) moesten afleggen vooraleer tot het ambacht te kunnen toetreden.

(b)

Een heelkundige bewerking in de 17e eeuw.
(Naar een koperets uit die tijd.)

De weg die men moest afleggen om het van leerjongen tot meester in de chirurgie te brengen, zag er als volgt uit (17) :

Na de inschrijving als leerjongen bij de Raad, kwam men voor een leerperiode van 2 jaar bij een vrije meester in een vrije stad terecht. Er werd een maximum van twee leerjongens per meester voorzien. (18)

Vervolgens ging men 5 jaar als knecht bij een meester dienen.

Een wet van 1728 besliste dat men als knecht ook moest inwonen en slapen bij de meester. Men wou ten alle koste vermijden dat knechten er buiten de werkuren een zelfstandig praktijkje op na zouden houden.

En tenslotte was er het examen, de proef (volgens de wet van 1615). De inschrijving tot het examen bestond enerzijds uit het inleveren van een bewijs van goed zedelijk gedrag, een bewijs van een leerperiode van 2 jaar en een bewijs van een dienstperiode van 5 jaar bij een meester ; anderzijds was er de schenking van wijn, maaltijden en fooien aan de dekens, de proost, de oudermans, de gezworenen en andere leden van de jury en het ambacht. Dan pas kreeg men toegang tot het theoretisch examen, dat vanaf 1649 mondeling en direct (zonder de vragen op voorhand overlopen te hebben) gebeurde.

Een jury beraadslaagde over de gegeven antwoorden inzake „ontledinghe”, „gheswellen”, „sweringhen”, „breucken”, „verstuyckingen”, „handtwercken” e.a. Gezakten konden zich ten vroegste zes maanden later opnieuw inschrijven.

In de praktische proef onderscheidde men 3 delen :

Men kreeg één maand tijd voor het smeden van 4 lancetten of messen, en dit ten huize en onder toezicht van vier dekens van het ambacht. Pas in de 18de eeuw werd dit werk - vanwege protest van chirurgijnen - door de mesmakers verricht.

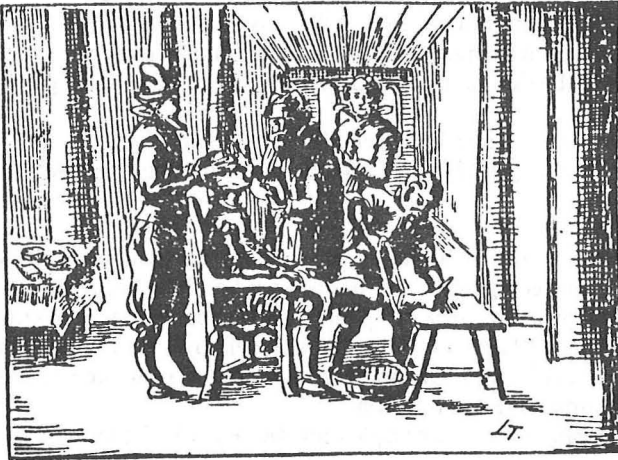
Vervolgens moest men de lancetten uitproberen en daarvoor kreeg men 4 aderlatingen op het programma : „1 inden grooten teen”, „twee opden handt”, „1 inden slincken aerm”.

Als derde en laatste proef was er het trekken van een vaststaande tand. Voor het breken van een tand - wat als een grove fout werd beschouwd - kreeg de examinandus een vrij zware boete. (19)

Uit dit kort overzicht van het examenverloop van een chirurgijn in spe blijkt dat er zowel bij de overheid als binnen het ambacht - binnen zijn context - toch een redelijke bezorgdheid bestond inzake gezondheidszorg. Veel werd ondernomen tegen allerlei vormen van misbruiken ; denken we maar aan kwakzalvers, chirurgijnen zonder opleiding of vergunning, enz ...

Daar van getuigt het groot aantal processen die door het ambacht tegen diverse personen werden ingesteld en de (pre-)selectie die onder de kandidaat-chirurgijnen werd doorgevoerd.

c)

Een heelkundige bewerking in de 17e eeuw
(Naar een koperets uit die tijd)

De som die men in de 18de eeuw als kandidaat-chirurgijn moest neertellen vooraleer legaal een praktijk te kunnen beginnen, is wel sprekend (20) :

- in 1728 was dat 68 ponden Vlaamsch (21), waarvan 42 ponden ambachtsgeld was en de rest voor de inschrijvingen en de proef diende.
- in 1736 was dat 84 ponden (waarvan 58 ponden naar het ambacht ging) in het geval de kandidaat uit de stad kwam waar de proef en het examen doorgingen.
- ... was dat 109 ponden (waarvan o.a. 25 ponden als poortersgeld moest dienen) in het geval hij van het platteland of een andere stad kwam.
- in 1773 was dat 75 ponden ; een lichte daling van de kosten vanwege het afschaffen van maaltijden en andere geschenken ter inschrijving voor de proeftijd en het examen.

Op zich hebben deze kosten niet zoveel betekenis, maar wanneer men ze vergelijkt met de lonen van die tijd, wordt wel één en ander duidelijk : Op het einde van de 18de eeuw verdiende (22)

- een metselaar gemiddeld 4 schellingen per dag,
- een metselaarsdiender gemiddeld 2 schellingen per dag,
- een timmerman gemiddeld 4 schellingen per dag,
- een timmermansdiender gemiddeld 3 schellingen per dag,
- een landarbeider gemiddeld 2 schellingen per dag (alle grondbewerkingen),
- een dorser gemiddeld 1 1/2 schellingen per dag,
- een chirurgijn gemiddeld 1 schelling per visite of medische raadpleging.

Uit dit laatste kan men besluiten dat indien een kandidaat chirurgijn 4 schellingen - dus een goed loon - per dag verdiende, hij minstens een volledig jaar moest werken om zijn opleidings- en examenkosten te kunnen betalen. Deze kosten lagen wel enigszins verspreid over de 7 jaar, maar waren toch van die aard om velen onder hen even tot nadenken te stemmen, vooraleer de opleiding aan te vatten.

Wat dacht u van een studie of opleiding die een volledig loon of salaris van minstens één jaar opeist ?

Een selectiemethode op zich dus.

Keren we nu even terug naar het laatste gegeven.

Wanneer een chirurgijn 1 schelling per medische raadpleging verdiende, moest hij gemiddeld 4 „visiten” per dag doen om aan een redelijk dagloon - als bijv. dat van een metselaar of timmerman - te komen.

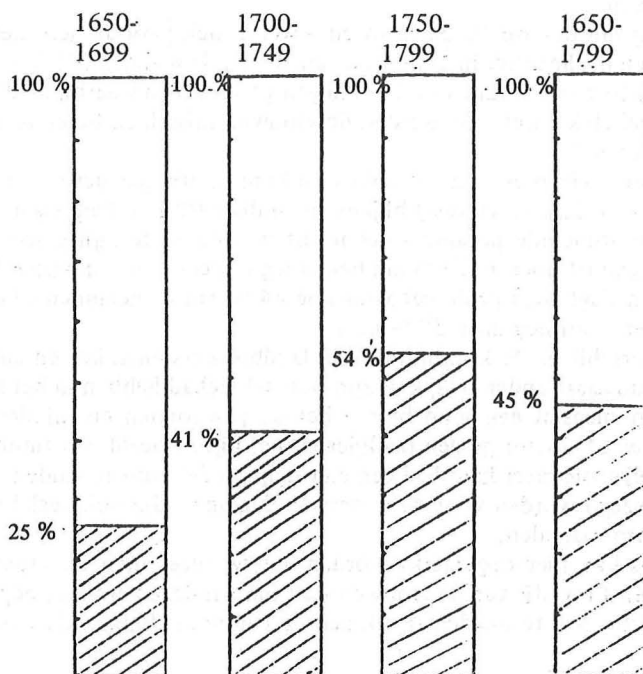
Hoe het in werkelijkheid met de medische consumptie tijdens de 17de en 18de eeuw in onze gewesten zat, kunnen we zien a.h.v. een onderzoek van de staten van goed. (23)

**Tabel : Medische raadpleging bij de armste gezinnen
Evolutie 1650-1795**

Periode	Ja	Nee	Totaal	
			%	aantal
2de helft 17e E	25 %	75 %	100 %	12
1ste helft 18e E	41 %	59 %	100 %	29
2de helft 18e E	54 %	46 %	100 %	37
Totaal	45 %	55 %	100 %	78
M.	41 %	59 %	100 %	49
Vr.	52 %	48 %	100 %	29

DIAGRAM :

TOTAAL :

Het resultaat zag er als volgt uit (zie tabel en diagram) .

In bijna de helft (45 %) van het totaal aantal staten van de armste gezinnen, was onder de hoofding „lasten en commeren” een melding van een medische konsultatie en/of leveringen van medicijnen te vinden ; wat hoog is voor deze bevolkingsgroep.

Daar de armsten in tegenstelling tot de rijkere, hun schulden (van o.a. „visiten”) zelden direkt konden betalen, mogen we er vrijwel zeker van zijn dat dit percentage representatief is voor de werkelijke geneeskundige verzorging binnen de laagste klasse.

Hoe het zat met de gezondheidszorg binnen de hogere klassen kunnen we dus niet uit de staten opmaken ; de schulden waren meestal reeds vereffend en werden bijgevolg niet genoteerd in de staten. Dat slechts 14 % van de rijksten wel eens een dokter of een meester raadpleegden - zoals uit ons onderzoek van de staten blijkt - kan alleen maar een grove onderschatting zijn. In werkelijkheid moeten alle rijken (100 %) regelmatig op een heelmeester beroep hebben gedaan.

Terug bij de betrouwbare resultaten zien we dat in de loop van 150 jaar de medische konsumptie met bijna 30 % gestegen is.

In de 2de helft van de 17de eeuw deed slechts 1/4 van de armste gezinnen beroep op de geneeskunde. Op het eind van de 18de eeuw was dat al meer dan de helft.

Hierbij valt ook op dat de vrouwen - over de hele periode - iets meer (50 %) met een heelmeester in kontakt kwamen dan de mannen (41 %).

Reden hiervoor kunnen de bevallingen geweest zijn waarbij medische hulp noodzakelijk bleek. Of werden de vrouwen misschien beter verzorgd dan de mannen ?

Uit het onderzoek naar de medische konsumptie per beroepsgroep (weer binnen de laagste klassen) blijken de ambachtslui en handelaars - over de hele voornoemde periode - het meest vertrouwd te zijn geweest met de chirurgijn of doctor ; 53 % van hen vroeg wel eens om een visite. Bij de wevers en dagloners geldt dat voor nog 44 % van de gezinnen ; bij de landbouwers voor nog maar 38 % meer.

Het verschil in de konsumptie van landbouwers enerzijds en ambachtslui en handelaars anderzijds, kan zijn oorzaak gehad hebben in het feit dat de boeren meestal een eind buiten het dorp woonden en minder vlug een meester of doctor gingen raadplegen dan bijvoorbeeld een timmerman of winkelier die meer kans had een chirurgijn in de buurt te vinden. Hetzelfde kan gezegd worden voor de wevers en dagloners die ook veelal in of rond het dorp woonden.

Tevens kan hier opgemerkt worden dat wanneer men de situatie van de mannen t.o.v. die van de vrouwen stelt binnen deze beroepsgroepen, er één opvallend feit te melden is. Binnen de landbouw blijken de vrouwen veel

minder medische verzorging (28 %) genoten te hebben dan de mannen (44 %), terwijl dit binnen de andere beroepen net andersom was. De vrouwen van de handelaars en ambachtslui bijten hier de spits af met 71 % en die van de wevers en dagloners volgen met 53 % . De mannen zagen er in slechts 4 op de 10 gevallen een doctor of meester.

Een reden voor de tegenstelling tussen de verschillen binnen de landbouw enerzijds en de verschillen binnen de andere beroepen anderzijds is niet onmiddellijk te vinden. We kunnen er toch moeilijk van uitgaan dat de boeren meer belang hechtten aan de paarden en koeien dan aan hun wederhelft.

Al bij al kunnen de gegevens van dit onderzoek in z'n geheel wel verbazing wekken : bijna de helft van de minst-gegoeden deden toch wel eens een beroep op een heelmeester.

Wetende dat het dagloon van de landarbeiders (veel voorkomend beroep op het platteland) op het eind van de 18de eeuw tussen anderhalf en twee schelling lag, dan begrijp je dat die mensen wel twee keer nadachten vooraleer ze een half dagloon aan een visite wensten te besteden. Zij die dan kozen voor medische bijstand kregen dan ook meestal meer dan één keer de chirurgijn op bezoek ; vooral bij ernstige en aanslepende ziekten kon het aantal bezoeken wel eens sterk oplopen. Zo treft men in de staten een geval aan waar de overledene slechts een 10-tal ponden (totale baten) rijk was en naast alle andere schulden nog eens 8 pond verschuldigd was aan een chirurgijn.

Het mag dan ook niet verwonderlijk heten dat chirurgijnen dikwijls te doen hadden met mensen die hun schulden gewoon nooit betaalden (konden betalen).

Rekening houdend met al de vorige gegevens, kan men toch wel het idee krijgen dat chirurgijnen - en zeker die op het platteland -, wellicht nooit groot fortuin konden opbouwen. Meester François Claeys (26) had op het einde van zijn leven een saldo van 2 ponden (58 ponden baten en 56 ponden schulden).

Heeft hij om tot zo'n resultaat te komen hard moeten werken of had hij geen werk genoeg ? Werd hij door te weinig mensen voor zijn werk betaald ? Een ding is zeker : geneeskundigen waren tot diep in de 19de eeuw niet die welgestelde dorpsnotabelen zoals wij ze nu kennen. Chirurgie was gewoon een ambacht als een ander.

Hilde Kintaert

* Dit artikel werd opgesteld m.m.v. Carl Schelstraete en Dorien De Ruyck.

NOTEN

- (1) Staat van goed in Register 410 en bundel 472 ; 1752.
- (2) Staat van goed in Bundel 483 ; Pro Deo ; 1761.
- (3) Volgens *Le livre de comptes d'un chirurgien rural en Brabant* (1758-1788) door C. Bruneel in *Bijdragen tot de Geschiedenis*, 1979, pp. 255-265.
- (4) Volgens de staat van goed in Register 413 ; 1762.
- (5) Volgens de staten van goed die melding maken van „visiten ende leveringhe van medicijnen”.
- (6) Pro Deo : komt voor in bijna alle staten waar de schulden de baten van het sterfhuis overtreffen. In deze gevallen moesten de kosten voor het opmaken van de staat niet betaald worden.
- (7) Zie staat van goed in bijlage (transcriptie).
- (8) In *De barbiers en chirurgijns* van A. Meulemans uit *Eigen Schoon en de Brabander*, jan.-febr. 1956, pp. 49-63.
- (9) Idem.
- (10) Zie afbeelding (a). Zie noot 8.
- (11) Zie afbeelding (b). Zie noot 8.
- (12) Zie noot 8.
- (13) Zie afbeelding (c). Zie noot 8.
- (14) Idem (8). Zie noot 8.
- (15) Idem (1). Zie noot 1.
- (16) Idem (3). Zie noot 3.
- (17) In *De barbiers en chirurgijns* van A. Meulemans uit *Eigen Schoon en de Brabander*, maart-april 1956, pp. 123-140.
- (18) Volgens een wet van 1621.
- (19) Zie noot 17.
- (20) Zie noot 17.
- (21) Ponden Vl. = Pond Vlaamsch : de dominante rekenmunt in onze gewesten.
1 pond = 20 schellingen = 240 groten = 2880 deniers.
- (22) Volgens *Scholliers, Prijzen en lonen te Antwerpen en in het Antwerpse* (16de - 19de eeuw) in *Prof. Dr. C. Verlinden, Dokumenten voor de geschiedenis van prijzen en lonen in Vlaanderen en Brabant*, Deel II. Brugge, 1965.
- (23) Staten van goed in de registers 400 tot en met 419.

BIJLAGE

Overgebracht bij den deelvooght ende gheaffirmeert bij de hauderigge onder eedt als naar costume in handen van dheer Ignace Emanueel Peyaert ampman, kennisse ende overstaen van Sr. Stephanus Willems Burgemeester Joannes Van Damme ende Philippe Devos schepens der Stede ende Vrijhede van Nevele ende is tot het hooren sluyten, arresteren ende liquideren dese voorts gheprocedeert als volght op de 27 july 1761, ende mits den becommerthede gheordoneert ten selven persoon.

STAET ENDE INVENTARIS in baeten ende commeren bleven ende bevonden ten sterfhuuse van meester Petrus Jacobus Van Landeghem, Licentiaet inde medicijnen, sone van meester Joannes Frans ende Joanne Marie Debosschere, overleden binnen de Stede ende Vrijhede van Nevele den 3 July 1761, Saliger Memorie alwaer hauderigge bleven is Joanne Margriete Amerlinck Dochter van Dhr. Pieter ende Joanne Marie Van hecke staande het selve sterfhuys te verdeelen tusschen haer hauderigge ter eender ende tusschen Deheer ende meester Jacobus Frans Van Landeghem, licentiaet inde medicijnen oom paterneel ende Deelvooght over Anne Marie Francisca Van Landeghem aut omtrent de 14 jaeren. Eenigh kint bij den overledene geprocreëerd staende ende geduerende sijn huwelijk bij dese hauderigge welcken staet sijn naervoorge prijsje heeft doen stellen ende gaederen omme bij haer ende weese in cas van exressentie van baeten daereuyt te hebben ende proffiteren alsnaer costume den welcke sijn overgeeft aen voorsijden Deelvooght omme bij hem overgedreghen ende gepresen te worden.

Aen mijn heeren Ampman burgemeester ende schepenen vande Stede ende Vrijhede van Nevele, als oppervooghden van voorsijde weese omme oversien ende geliquideert te worden ingevolghede de costume van Gent.

Alvooren geeft d'hauderigge ende Deelvooght te kennen datter voor 't angaen van dit huwelijck contract antenuptiael * is gemaect wanof den inhouden hier naer volght van woorde te woorde.

Volght wel het origineel contract alhier gesien ende gelesen

Alsoo apparent huwelijk staet te geschieden indient onse moeder de heylighe ende Roomsche kercke permiteert tusschen heer Petrus

Jacobus Van Landeghem, licentiaet inde medicijnen, weduwaer sonder kinderen ter eender, ende Joanne Margriete Amerlinck jonghe dochter aut omtrent de 34 jaeren, ende voor eenighe bant van ondertrouwe hebben sij geconsijneert de naer volghende conditien bij forme van contract antenuptiael. Eerst ende alvooren soo ist dat den apparenten bruydegom ofte apparente bruyt geen kindt ofte kinderen van hun beede lichaemen stante matrimonio voorts te commen, verclaeren als dat den ofte de lanckx levende sal proffiteren generaelijck alle de goederen, meubelen, effecten als andersints geene gesondert ofte gereserveert boven alle de conqueste successien tusschen d'een ofte d'ander voortte commen, soo van d'een sijde als d'ander sonder eenigh regaert te nemen, ende incas van kindt ofte kinderen sal achtervolght worden de costume alwaer d'een ofte d'ander zal commen t'overlijden. Aldus gedaen onder elcx respectif obligatie ende renunciaatie als naer rechte binnen Isseghem op het district vande Casselrije van Ipere ter presentie van Hubrecht Neerinck ende François Le Cluyse getuyghen hierover geroepen desen 17 7bre 1746 ende waeren onertekent P.J. Van Landeghem medicus Licent, Anne Margriete Amerlinck, Huybrecht Neerinck ende Franciscus Le Cluyse naer collatie gedaen jegens sijn origineel is dese copie van woorde te woorde bevonden te worden bij den onderschreven notaris van Vlaenderen geadmiteert bij den Raede van Vlaenderen en binnen de prochie ende Baronnie van Ingelmunster desen 18 8bre 1746. Ondertekent Max Clement.

Geaccepteerd voor memo soo doet het volgende

Want angaet de goederen op den overledenen gesuccedeert met den doot van sijne moeder, die waeren voor huwelijck al vercocht ende degene op hem verstorven met de doot van sijn vadere sijn geduerende dit huywelijck vercocht waervan hier naer recompence * sal gedaen worden.

Ende wat belanght de 3 rentjens * d'hauderigge gecompeteert hebbende ende bedraegende hebbende ponden 60 : 0 : 0 * grooten courant capitaels die sijn ooch staende dit huywelijck vercocht waer van oock recompence sal gedaen worden.

1e capple Meubilaire * baeten ten desen sterfhuyse bevonden als volght.

Geaccepteerd voor gereede deelsaeme baeten d'hauderigge met haeren consente aengerekent ende hieronder geliquideert jegens de naerschreven commeren met de getrockene
124.

Alvooren comt in baeten de somme van ponden 3 : 7 : 10 gr. over den prijs inde keucken bestaende in hanghel* tange, brandel* ende voordere eirtservitie*, ijserwerck, copperen, geleyert* ende aerdewerck,

pistollen schilderijen, theepot, lanteirne, gelaesen ende lochtinck, samen conforme de prijsje dannof gedaen door den Ampman van Nevele geswornen prijser den 23 juli 1761 op 't angeven vande hauderigge ter presentie vanden deelvooght desen

ponden 3 : 7 : 10

Item comt in baeten de somme van ponden 11 : 11 : 8 over de prijs inde camer bestaende in toertepanne casse, taefel ende cruysifix, schilderijen, tambo* behanghsel, slaepinge, tailleirs, spieghel, stoelen de cleederen ende lijnwaet vande hauderigge ter reserve van haer beste cleet voor rauwe, sijnde degene vanden overledenen vercocht omme te betaelen de schulden dus desen

ponden 11 : 11 : 8

Item comt in baeten de somme van ponden 5 : 5 : 0 grn. over den prijs op den solder enne int camerken bestaende in manden, een ketelken, slaepinge vande weese, haut, spinnewiel, hasper, strijckijser, medicamenten ende boucken inden wijnckel waepen ende dicht (?) dus

ponden 5 : 5 : 0

Item men vint goet over visiten tot

ponden 0 : 5 : 4

Item men vint goet aen Pieter Fijnet brauwer tot Cortrijck over raete van lijfrente van de hauderigge de somme van

ponden 2 : 6 : 7

Item over de contante pennijng bevonden ten sterfhuyse tot

ponden 2 : 16 : 6

Somme tsaemen vande gereede meubilaire baeten te desen sterfhuyse in dit cappittel gebraght bedraegende

XXV ponden Xii B Xi gr.

Ile capple Schulden, commeren ende laste ten dese sterfhuyse bevonden als volght

Transport voor commeren ende lasten ten dese sterfhuyse d'hauderigge angerekenet jegens de voorenstaende baeten en hiernaer geliquideert met de getrockene

Alvooren aen de weduwe blauwe over twee tonnen bier tot
ponden 2 : 13 : 4

Item aen d'appotecker Reynier over medicijnen
ponden 1 : 14 : 10

Item aende appotecker Coppens tot
ponden 0 : 16 : 8

Item aen Pr. Marten Heyndricx droogist tot Brussel tot
ponden 5 : 0 : 0

Item aen differente andere personen
ponden 6 : 16 : 8

Item aen de hoors Frans D'haenens over huysuere ende wijnckel-
waeren tot
ponden 10 : 10 : 0

Item aende voorn. Ampman over 't doen vande voorschreven prijsije
ende stellen deser
gratis

Item aende deelvooght over geleent gelt volgens billiet van de 21
7bre 1746
ponden 5 : 0 : 0

Item aen VI heeren over auditie deser met camerrecht ende acte deel-
vooghdije tsaemen
pro deo

Item aen heer griffier over sijn recht in het apostilleren liquideren
ende registreren doubel met segel tsaemen
pro deo

Somme tsaemen vande commeren ende lasten
XXXii ponden Xi S Vi gr.

IIIe cappel Recompence die d'een en d'ander moet doen als volgt

Transport voor recompence te doen bij de weese aen hauderigge in cas sij haer hoor declareert.

Hauderigge saude moeten recompence doen als volgt aende weese met ponden 8 : 0 : 0 grn. over de vercoopinge van sijde haudende goederen vande overledene, nemaer alsoo vande hauderigge sijde haudende renten staende dit huwelijk sij vercocht voor de somme van ponden 60 : 0 : 0 grn. saude de weese moeten recompence doen met ponden 30 : 0 : 0 grn. daer af getrocken de voorschreven ponden 8 : 0 : 0 saude de weese noch moeten vergoeden tot

ponden 22 : 0 : 0

IVe Cappel Funeraillen ende Doodtschulden bij de weese indien sij hoir waere alleene saude moeten dooghen :

Transport voor funeraillen ende doodtschulden bij de weese alleene te dooghen staende in cas sij vorstaet haere hoir te declareren.

Alvooren betaelt aen Joannes Goethals over de doodtkiste de somme van ponden 0 : 10 : 6, comt over d'helft tot

ponden 0 : 5 : 3

Item betaelt over het aflegghen tot 5 schellingen gene comt over d'helft tot

ponden 0 : 2 : 6

Somme tsaemen vande Funeraillen in dit cappittel gebraght d'hauderigge met haeren consente aengerekent ende bij de weese alleene te dooghen staende in cas sij haer hoir verstaet te declareren, bedraegende

Vii S iX gr.

Liquidatie int corte

De gereede meubilaire baeten ten desen sterfhuyse gebraght hier vooren cappittel I commen te bedraegen vijf en twintigh ponden twaalf schellingen elf grooten

XXV ponden Xii S Xi gr.

Nemaer alsoo de commeren ende lasten hier vooren gebraght cappittel II commen te bedraegen twee en dertigh ponden elf schellingen ses grooten

XXXii ponden Xi S Vi gr.

Soo isser meer commeren en lasten ten desen sterhuuse dan baeten : ses ponden achttien schellingen seven grooten

Vi ponden XViii S Vii gr.

Over dhelft ponden 3 : 9 : 3 : 6 't gonne saude commen aende weesen in cas sij hoir wort gedeclareert ende in cas van dien daer bij soude moeten gevoeght worden het import van het derde cappittel met het gonne van het vierde ter causen ter voorsijde twee cappittels vermelt ende alsoo soude de selve weese aen de hauderigge haere moeder schuldigh sijn vijf = entwintigh ponden seventien schellingen ses deniers

XXV ponden XVii S Vi D

Den deelvooght over de voorschreven weese en bij onsen consente ende autorisatie verclaert te renoncieren aen het sterfhuys van haeren vaeder desen overledenen nochte geene baeten en wilt profyteren veele min verstaet te betaelen ofte gelden geene schuldigh nemaer tselve sterfhuys te vlieden ende baeten in baeten ende commeren ten proffyte vande hauderigge haere moeder.

Memo

Aldus overgebraght geaffirmeert geliquideert gesloten ende gearresteert onder de gecostumeerde protestatien ende onverletheden gecostumeert ende heeft sij hauderigge als moeder ende staende voghde bij ons gecreert, de weese haer kint niet jegenstaende de voorzijde renontiatie beloft op te brengen in deught cristelijcke religie ende eere te leeren ende voorts te sulen volbrengen daer toe eene moeder verplicht ende schuldigh is, dit in houders overstaen ende presentie mitsgaders ten daege maanden ende jaeren als inde presentatie deser vermelt toorconde als geswornen griffier

A. Van Hulle

Woordverklaring

Contract antenuptiaal :

- huwelijkskontrakt

Brandel :

- Vuur- of haardijzer, diende o.a. en vooral om de luchttoevoer te bevorderen. Weyns : Huisraad in Vlaanderen I p. 43.

Eirtservitie :

- Haardgerei

Geleyert :

- gepolijst

Hangel :

- haal, ketelhaak. Weyns I p. 95

Ponden VI. :

- ponden Vlaams of pond groten

Meubilaire :

- roerende

Recompense :

- kompenserende vergoeding

Rentjens :

- kapitaalbelegging

Tambo (tombo) :

- beddebak. Weyns a.w. p. 343.

EEN MERKWAARDIG BIDPRENTJE VAN DE HEILIGE DONATUS TE POESELE

Sinds het ontstaan van de Donatusverering rond het midden der 17de eeuw werden in onze streken duizenden devotieboekjes en bidprentjes verspreid die de gelovigen tot verering van de heilige aanspoorden.

Hoewel de verering te Poesele reeds dateert van 1860 verscheen pas in 1944 een eerste bidprentje. Dit gebeuren zou ons totaal onberoerd laten mocht dit prentje niet qua voorstelling zich onderscheiden van de andere.

Als opvallend detail merken we op dat zich in de rechterbovenhoek een bommenwerper bevindt die drie bommen dropt.

Onderaan het prentje lezen we : H. DONATUS - Beschermmer tegen Bliksem en Luchtaanvallen, vereerd in de kerk van POESELE .

Vanwaar dit opmerkelijk detail ?

De luchtbombardementen, een nieuw fenomeen in de oorlogvoering waarmee we gedurende de tweede wereldoorlog voor het eerst massaal geconfronteerd werden, zaaiden overal onrust, vooral in de grote steden. Teneinde de gelovigen, bij wie de heiligendevotie een belangrijk deel van hun geloofsleven uitmaakte, een beter houvast te geven werd in katholieke middens de H. Donatus, beschermmer tegen donder, bliksem, hagel en andere schadelijke natuurelementen, uit de vergeethoek gehaald. Naast de reeds opgesomde schadetoebrengeende elementen kreeg de H. Donatus de titel toegewezen van beschermmer tegen de schadelijke luchtelementen die geen natuurlijke oorsprong kennen nl. de luchtbombardementen, de beschietingen en later nog de vliegende bommen V1 en V2.

Tijdens de zomer van 1941 verschenen in vele uitstalramen van winkels voor liturgische artikels aanplakbrieven die de nieuwe bevoegdheden van de heilige toelichtten. Nieuwe afbeeldingen van Donatus, afgebeeld als Romeins soldaat, het schild op de rechterarm waarmee hij vallende bommen afweert, werden rond deze periode o.a. te Lokeren verspreid. Te Gent ging men echter nogal ondoordacht tewerk. Massaal werden prentjes verspreid die niet de H. Donatus maar wel de H. Donatianus, bisschop en patroon van Brugge, voorstelden.

Met de rechterarm weert hij de bliksemflitsen terwijl hij, links van hem een geknielde vrouw beschermt. Links onderaan het prentje bevindt zich het rad met zes brandende kaarsen welke volgens de overlevering de plaats aanduidde waar de H. Donatianus in de Marne verdronk. Er werden prentjes uitgegeven met een Franstalig en een Nederlandstalig gebed op de keerzijde. Voor beide prentjes vermeldde echter de voorzijde de Franse tekst „Saint Donat p.p.n.”.

Opvallend is wel dat nergens in de afbeelding iets laat uitschijnen dat de H. Donatus de beschermer tegen de luchtbombardementen is hoewel de laatste paragraaf van het gebed luidt : „Bewaar en bescherm allen die U aanroepen tegen de gevaren van de moordende bombardementen van de oorlog”.

Spoedig werd ingezien dat men met een verkeerde voorstelling van de heilige te doen had en een nieuw prentje werd ontworpen waarop ditmaal de H. Donatus wel als Romeins soldaat werd afgebeeld, in de rechterhand houdt hij de martelaarspalm, in de linkerhand zijn schild. De bliksemflitsen bleven, alsook de geknielde vrouw die als het ware beschutting zoekt tegen de bliksem onder het schild van de heilige. Het wiel met de zes kaarsen werd om ons niet duidelijke redenen vervangen door een doelschijf met drie pijlen. Beide prentjes werden echter niet voor een bepaalde plaats uitgegeven, het waren algemene prentjes. Voor het laatste prentje werd als Imprimatur vermeld : Leodii, 19 julii 1941 - J. Jacob - vic. gen.

Het stimuleren van de Donatusverering in het Gentse gaf echter geen aanleiding tot een heropleving van de verdwenen Donatuskultus aldaar.

Een uitzondering mag misschien gemaakt worden voor de Sint-Eligiusparochie te Gentbrugge-Arsenaal waar tijdens de oorlog speciaal met de Donatusrelikwie werd gezegend tegen de schadelijke gevolgen van de luchtbombardementen. Bidprentjes werden echter te Gentbrugge nooit uitgegeven (*).

Na zijn aankomst te Poesele, op 30 april 1941, begon E.H. Roegiers reeds het daaropvolgende jaar met de vernieuwing van de werking van de bestaande Donatusbroederschap door ijveraarsters te zoeken in de omliggende parochies. Dat die ijveraarsters hun werk meer dan behoorlijk deden getuigen de cijfers van het aantal ingeschrevenen dat vlug in de duizenden opliep. Zo leek het dan ook wenselijk dat de uitgave van een bidprentje voor Poesele werd overwogen.

E.H. Roegiers die eerder onderpastoor was te Ledeberg kende vermoedelijk het bestaan van de bovenvermelde prentjes. In datzelfde Ledeberg was hij zeer actief geweest in het verenigingsleven, vooral de toneelmaatschappij lag hem nauw aan het hart. Als stuwende kracht achter deze vereniging kwam hij in contact met de jonge kunstenaar Willy SCHOON (° Gentbrugge 30/12/1920) die in zijn opdracht steeds de affiches tekende voor de verschillende toneelaktiviteiten. In Poesele gekomen was E.H. Roegiers de talenten van de jonge Schoon niet vergeten en hij nam contact op met hem voor het ontwerpen van een bidprentje van de H. Donatus. De opdracht was duidelijk omljnd : er moest ondubbelzinnig tot uiting komen dat de H. Donatus ook de beschermheilige was tegen de luchtbombardementen. Het

(*) ons medegedeeld door E.H. J. Van Den Heuvel (Knokke).

prentje moest dienen voor Poesele en moest tevens de stedelingen aanspreken. Het resultaat is dan ook merkwaardig. Rechts onderaan het prentje zien we de kerk van Poesele, enkele bomen, een huis en in de achtergrond een stenen molen. Dit laatste symboliseert echter niet dat de H. Donatus de patroon der molenaars is, zoals dit in Frans-Vlaanderen het geval was. Gezien Willy Schoon de Poeselse molen niet kende heeft hij dan maar gewoon een stenen molen getekend. De twee huisjes met trapgevels en de twee kerktorens links van de heilige stellen volgens de kunstenaar een willekeurige stad voor, doch het is duidelijk dat voor de kleinste toren de Gentse Sint-Niklaaskerk model stond. Centraal vooraan staat de heilige met achter hem, hoog in de lucht, de bommenwerper die zijn dodelijke vracht dropt.

Het is merkwaardig dat de heer Schoon, die nochtans een religieus geïnspireerd kunstenaar is, ooit slechts één bidprentje heeft ontworpen. In 1960, ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de broederschap, werd wel door toedoen van E.H. Smesman een tweede bidprentje (in roze kleur) uitgegeven waarop zijn naam prijkt, doch dit is een verkleinde versie van de aanplakbrief (een lino-sne) die de kunstenaar voor Poesele ontwierp waarop de vieringen van het feest van de H. Donatus werden aangekondigd. Dezelfde afbeelding, in het blauw, werd ook gebruikt als strooibiljet om de komst van Mgr. Calewaert aan te kondigen bij de viering van het eeuwfeest. De afbeelding van de bommenwerper komt echter niet alleen te Poesele voor, ook te Waasmunster werd een gelijkaardig Donatusprentje (in veelkleurendruk) uitgegeven. Wie de eerste was kon niet worden achterhaald want beide prentjes vermelden als Imprimatur : Gandae 14 Martii 1944 - C. Calewaert, Vic. Gen.

Het lijkt ons duidelijk dat beide prentjes reeds vroeger ter goedkeuring werden voorgelegd, en in kerkelijke middens stof tot discussie verleenden, daarom achtte men het pas in 1944 wenselijk een kerkelijke goedkeuring te verlenen. Dit verklaart dan ook waarom op de keerzijde van beide prentjes dezelfde gebedstekst voorkomt.

Sinds 1983 wordt de H. Donatus te Westmeerbeek (provincie Antwerpen) ook aanroepen tegen de „dreigende gevaren van kernbewapening, oorlog en geweld” doch dit is niet te merken bij zijn afbeelding op de bidprentjes (zonder imprimatur) die aldaar worden verspreid.

André Bollaert - Poesele

**Beschermer tegen Bliksem en
Luchtaanvallen, vereerd in de kerk van
POESELE**

GEBED TOT DEN H. DONATUS

Heilige Donatus, die, om uwe godsvrucht, van God de macht hebt verkregen de geesels en rampen af te keeren, wij smeeken U ons bij te staan, opdat wij gespaard zouden blijven van de onheilen der luchtelementen.

Verwek in ons de deugd van vertrouwen op Gods Goedheid en op de Moederlijke Bescherming van de Allerheiligste Maagd Maria, Middelaressen aller genaden.

Wil uwe bijzondere bescherming verlenen aan al dezen die U aanroepen tegen den bliksem en de gevaren van de bombardementen.

H. Donatus, bescherm ons.

Imprimatur.

Gandae 14 Martii 1944

C. Calewaert, Vic Gen.

Inschrijving in het Broederschap van den H. Donatus te Poesele. Groot Jaarfeest op 2 den Zondag van Juli.

BRONNEN

BROECHOVE M., *Devotie in het Vlaamssprekend gedeelte van België tot de H. Donatus, biezondere patroon tegen schadelijke natuur- en vernielende kunstmatige luchtelementen* in *Oostvlaamse Zanten*, 1960, nr. 2, blz. 37/41.

De Vrienden van Sint-Donatus te Westmeerbeek : „Sint-Donatusbeganke- nis Westmeerbeek” 1984.

„Liber Memorialis Ecclesiae Sancti-Laurentii Poesele”, 1940/1973.

Onderhoud met de heer W. Schoon op 10.04.1985.

EEN BEDEVAARTVAANTJE VOOR POESELE

Dit jaar is het 125 jaar geleden dat te Poesele een broederschap werd opgericht van de H. Donatus, patroon tegen donder, bliksem en andere schadelijke luchtelementen. In tegenstelling met de andere Donatusbroederschapen, die hun hoogtepunt kenden gedurende de 18de of 19de eeuw, bereikte deze confrerie haar grootste bloei tijdens en kort na de tweede wereldoorlog. Het absolute hoogtepunt was het jaar 1945 toen meer dan twaalfduizend inschrijvingen werden genoteerd (*). De Donatusprocessie, ontstaan in 1942 met een rondgang rond de kerk gezien de tijdsomstandigheden, trok in 1945 voor het eerst door de straten van het dorp. Langs de Poekestraat, Molenweg, Bredeweg en Beentjesstraat werd terug de kerk bereikt waar de gelovigen zich lieten zegenen met de relikwie van de heilige. Tot rond het midden der jaren zestig kende deze viering nog een grote volkstoeloop die echter naar de jaren zeventig toe zeer vlug afnam. Gezien de hoge kosten die het huren van de kostuums, die meer en meer onaangeroerd bleven liggen, een steeds zwaardere last op de beschikbare middelen der broederschap betekende, besloot E.H. Smesman, zij het met spijt in het hart, de processie niet meer te laten uitgaan. Zo kende Poesele in 1972 zijn allerlaatste Donatusprocessie. In een poging, ter gelegenheid van de 125e verjaring der broederschap, de processie opnieuw te laten doorgaan richtten we in september 1983 een oproep tot samenwerking aan de Poeselse verenigingen. Enkel van de B.G.J.G. kwam een positieve reactie, doch ook zij konden in eigen kringen niet genoeg mensen motiveren tot een daadwerkelijk initiatief. Deze gebeurtenis ongemerkt laten voorbijgaan leek ons ook niet de goede oplossing. Zo hebben we getracht aan deze verjaring een blijvend aandenken te bezorgen. Hiervoor werd contact opgenomen met de Nevelse kunstenares Denyse VAN DOOSSELAERE voor het ontwerpen van een bedevaartvaantje. Reeds eerder in 1948-1949 dacht men eraan een bedevaartvaantje uit te geven, doch gezien de hoge kostprijs werd van dit initiatief afgezien. (**)

(*) Liber Memorialis Ecclesiae Sancti-Laurentii Poesele, blz. 28.

Daar de registers der broederschap niet bewaard gebleven zijn is het ons niet mogelijk een overzicht te maken vanwaar al deze inschrijvingen vandaan kwamen wat zeker een beter beeld zou geven van de verspreiding der Donatusdevotie en de bekendheid van de Poeselse broederschap tot ver buiten het Land van Nevele.

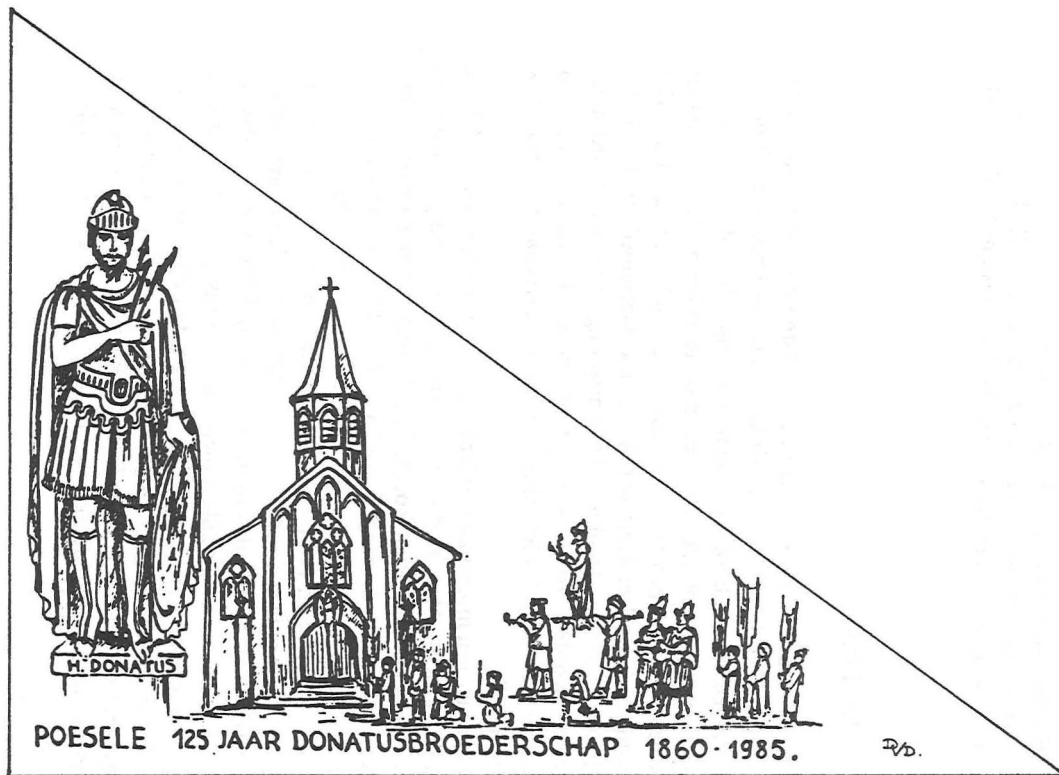
(**) M. BROECKHOVE, *Devotie in het Vlaamssprekend gedeelte van België tot de H. Donatus, biezondere patroon tegen schadelijke natuur- en vernielende kunstmatige luchtelementen* in, *Oostvlaamse Zanten*, 1959, nr. 5, blz. 187.

te Etikhove (18de eeuw en 1945), Sainte-Cécile (1937), Borgerhout (1973), Westmeerbeek (twee in 1983) is dit het zevende bedevaartvaantje dat ooit van de H. Donatus werd uitgegeven.

Mevrouw Van Doosselaer, die vooral bekendheid verwierf als keramiste, mode- en juwelenontwerpster, heeft zich de laatste jaren ook verdienstelijk gemaakt met betrekking tot de volkskunde. Naast haar medewerking aan de jaarlijkse brochures van de Nevelse Kerrebroekkermis en de dichtbundels van de Nevelse volksdichter Joannes Van der Eycken waarin de illustraties uit haar creatieve geest zijn ontsproten, denken we vooral aan Gust Van Kerrebroek, Nevels derde reus en zeker niet te vergeten de kunstvolle kerststal die sinds twee jaar bij het jaareinde deze Nevelse wijk tot een curiosum maakt. Nu komt hierbij nog het Poeselse bedevaartvaantje. Links op het vaantje zien we de H. Donatus afgebeeld als Romeins soldaat, zijn schild, rustend op de grond, omknelt hij met de linkerhand. In de rechterhand houdt hij twee bliksemflitsen. Bijna centraal bevindt zich de Sint-Laurentiuskerk in vooraanzicht. Rechts daarvan een bonte troep personen die een symbolische voorstelling geven van de verdwenen Donatusprocessie. Dit bedevaartvaantje dat de kunstnares belangeloos voor Poesele ontwierp werd gratis door toedoen van de Heemkundige Kring „Het Land van Nevele” uitgedeeld op zondag 14 juli, dag waarop het feest van de heilige gevierd werd. Dit gebeurde tijdens de hoogmis van 9 uur na de zegening met de relikwieën van de heilige.

Om het geheel van de Donatusviering af te ronden zal tijdens het tweede week-end van september (Poesele Kermis) in de Vrije Gesubsidieerde Lagere School, Poekestraat 3, een tentoonstelling plaats vinden over de Donatusverering in het algemeen. Een geïllustreerde brochure zal bij deze gelegenheid aan de bezoekers te koop aangeboden worden.

André Bollaert - Poesele

Bedevaartvaantje Poesele : formaat (binnen kader) 35,5 x 24, gedrukt op gekleurd papier.
Bij het bedevaartvaantje van Poesele bevindt zich links een rechte hoek.
Dit is de oudste bekende vorm van de bedevaartvaantjes in Vlaanderen.

FIRMA DIAS :

EEN KOLENGROOTHANDEL TE NEVELE

Na het verschijnen van de bijdrage over deze firma kwam er reactie over de benaming „Houille kolen en Hollandsche Asschen”.

We staken onze voelhorens op bij ere-voorzitter prof. dr. R. Tavernier die ons op de goede weg hielp, terwijl ons medelid Jan Janssens het verder uitdiepte.

HOUILLE KOLEN

Het woord was reeds gekend in oude Luikse teksten van 1195, later onder „oille de charbon” in 1718. Het woordt komt van het Frankisch „huhila”. Daar waar de benaming „Bergsche kolen en Kempische kolen” voor iederen doorzichtig is, schijnt niemand een idee te hebben wat men onder „houille kolen” zou kunnen verstaan hebben ten tijde van Leo Dias. Het woord „houille” is ontleend uit het Romaanse taalgebied. In het Frans betekent houille gewoon steenkool. De oorsprong van het woord moet echter gezocht worden, zoals hoger gezegd in het Luikse dialect, waar houille (geschreven hóye) niet alleen betekent „steenkool” maar ook „klompsteenkool”.

Denkelijk ligt hier een mogelijke verklaring voor de voor ons ondoorzichtige naam „houille kolen”. Men duidde met deze naam de klompen steenkool aan die de groothandelaar toen kocht. Deze klompen waren ongeveer 30 à 40 cm doormeter. Uit de aanplakbrief van Leo Dias uit de jaren 1850 (Land van Nevele jg. XVI, 1 pag. 6) blijkt dat het schip slechts twee soorten kolen kwam afleveren houille en smee-kolen. Het onderscheid bestond hoofdzakelijk tussen deze twee soorten in het verschillende gehalte aan vluchtige bestanddelen en in de grootte van koolbrokken. Opmerkelijk dat in onze streek de term „houille kolen” in onbruik geraakte terwijl ze elders, in de streek van Aalst b.v., nog in de woordenschat voortkomt. Ook dit woord is verdwenen op de vertegenwoordigerskaartjes en briefhoofden van de Firma Dias. Vanaf de „Belle Epoque” komt de term niet meer voor. De moeilijke naam zal uiteindelijk gewoon door „kolen” vervangen zijn.

HOLLANDSCHE ASSCHEN

Is een soort turf ingevoerd uit Nederland en vooral uit de Peelstreek provincie N. Brabant tot Gelderland. Deze zware turf werd per schip aangevoerd tot de haven van Gent, vandaar uit werd de brandstof door verkocht aan de groothandel en met binnenschepen kwam ze ter bestemming.

A. JANSSENS

BRONNEN

- W. von Wartburg, *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, Basel, Band 16, 1959 p. 258-259.
- W. von Wartburg, *Dictionnaire Etymologique de la langue Française*, uitg. Oscar Bloch, 1950.
- M. Gysseling, vermeldt het woord in zijn werk *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, N. Frankrijk en W. Duitsland*, deel 1, 1960.

TWEE DOKUMENTEN VOOR LOTENHULLE

Vanwege de heer R.J. Schaeck, F. Rooseveltlaan 41, Gent, werden mij 2 foto's toegestuurd die echte dokumenten zijn voor Lotenhulle.

Ze zijn afkomstig van vader Michel Schaeck, 78 j. oud en wonende Spiegelhofstraat te Gent.

Het interessante daarvan is dat vader Michel in staat is nog vele personen met naam aan te duiden. We willen onze leden laten genieten van deze dokumenten .

Kaart met welkom, aankomst van de geallieerde soldaten te Lotenhulle in 1918.

1. Stafke Rogge, deed alle soort „stielen“ en vertrok dan naar Amerika.
2. Theofiel, de postbode voor Poeke.
3. Remi Schaeck, broer van Michel.
4. Gebroeders De Craemer, vader was postman te Lotenhulle.
5. Clown Bibi, woonde bij 2 tantes, verzorgde tuintjes.
6. Gerard Huys, schoenmaker.
7. Marcel Huys, schoenmaker.
8. Remi Muys, molenaar.
9. Armand Huys, schoenmaker.
10. Raymond De Craene, schilder.
11. Julie en Racheleke Van den Broucke : hadden een „spekwinkel“.

Kaart aan de Casino

1. Maurice Vermeire, kleermaker.
2. Yvan Sergeant.
3. Vader Lossy, kocht slaghout op waarvan hij eggen maakte.
4. Michel Schaeck, broer van Remi.
5. Remi Schaeck, broer van Michel.
6. André Huys, later onderwijzer.
7. Gerard Huys, schoenmaker.
8. Georges Huys, later onderwijzer
9. Van Watermeulen, loodgieter.
10. Westvlaamse vluchtelingen.
11. Gemeentesekretaris De Kesel.

Antoine Janssens, Nevele

GOUWDAG VAN HET VERBOND VAN DE HEEMKUNDIGE KRINGEN IN OOST-VLAANDEREN

Op 5 mei 1985 was het dubbel feest te Nevele : de heemkundige kring Het Land van Nevele vierde zijn vijftienjarig bestaan en bij die gelegenheid heeft hij ook de 20e gouwdag van het Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen georganiseerd. Het was reeds de tweede maal dat Het Land van Nevele instond voor de organisatie van de gouwdag, namelijk in mei 1977 toen aan de heer Antoine Janssens de Reinaertprijs werd uitgereikt.

Het programma van de gouwdag bestond uit drie delen waarvan het eerste in de voormiddag op het gemeentehuis te Nevele werd uitgewerkt.

Een honderdtal ingeschreven leden en heel wat belangstellenden namen vanaf halftien plaats in de stijlvolle versierde raadszaal. Onder de gasten bevonden zich senator Holsbeke en mandatarissen van het Nevels gemeentebestuur. Dat bestuur had er prijs opgesteld deel te nemen aan de viering. Schepen Patrik Van de Castele richtte het welkomstwoord tot de vergadering :

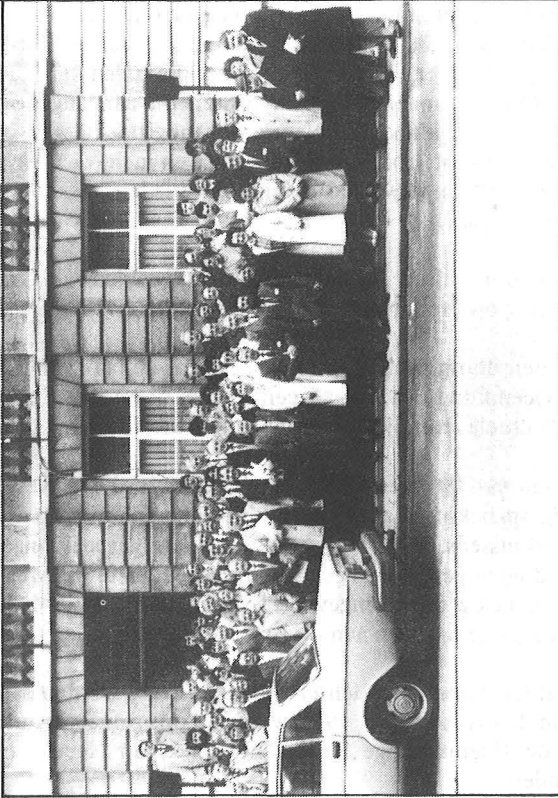
„Namens het gemeentebestuur verwelkom ik u allen zeer hartelijk op ons gemeentehuis in deze zo pas vernieuwde raadszaal.

Wij stellen het zeer op prijs dat de 20e Gouwdag van het Verbond van de kringen voor heemkunde in O.-Vl. in Nevele plaats heeft, omdat onze Heemkundige Kring Het Land van Nevele, zijn derde lustrum viert.

Ik feliciteer onze heemkundige kring voor zijn 15-jarig bestaan, alsook mijn felicitaties aan het adres van de voorzitter, dhr. Jan Luyssaert, die onafgebroken voorzitter was. Ook mijn felicitaties aan de bestuursleden die de voorzitter omringen.

Het gemeentebestuur waardeert ten zeerste uw ijver en uw werking om alles wat met lokale geschiedenis en folklore te maken heeft, door dit toegankelijk te maken door uw publicaties en door uw documentatiecentrum, tot nut van onze bevolking en alle geïnteresseerden.

In de Autotoerist van april 1978 is een speciaal artikel gewijd aan Nevele en de heerlijkheid Nevele.

De talrijke aanwezigen op de 20e goudwed te Nevele, op de pui van het gemeentehuis.

(Foto A. Desmet, Vosselare.)

De auteur begint zijn artikel met volgende uitspraak : „Nevele is een speciaal dorp, dat men ook een mislukt stadje zou kunnen noemen”.

Deze zin stemt mij en velen denk ik, een beetje triestig. Een speciaal dorp : akkoord - ieder dorp heeft iets speciaals, maar een ... mislukt stadje ... er is wel iets van aan. Nevele, misschien de gemeente van de gemiste kansen. Nevele kan zich beroemen op een belangrijke geschiedenis. Het centrum van Nevele, voorheen „Vrijheid van Nevele” genoemd, was de kern van een uiterst belangrijke heerlijkheid. Deze heerlijkheid omvatte, naast Nevele zelf, de dorpen Vosselare, Meigem, Vinkt, Sint-Maria-Lerne, Sint-Martens-Lerne, Lotenhulle, Zeveren, Poesele en belangrijke delen van Landegem, Deurle, Sint-Martens-Latem en Drongen. Buiten dit aaneengesloten land van Nevele, had de heerlijkheid van Nevele ook nog bezittingen over gans Vlaanderen tot aan de kust, ook in het Kortrijkse en in de Vier Ambachten. Dergelijke macht heeft ongetwijfeld een groot verleden, de moeite waard om op zoektocht te gaan.

Ter illustratie noem ik enkele namen op historisch gebied : de Graven van Egmont en Hoorne ; op literair gebied : Buysse en de Lovelings.

En dit rijk verleden doorgronden en achterhalen, is de taak van een Heemkundige Kring. Heemkundigen zijn zo een beetje, neem die uitspraak niet kwalijk, de intellectuele strandjutters van ons cultureel erfgoed.

Vóór het ontstaan van de heemkundige kring, het land van Nevele, werd hier reeds ernstig opzoekingswerk berricht door onze pionier op dit gebied, de heer Antoine Janssens. Deze man heeft het klaar gespeeld eigenhandig en met eigen middelen een privé-heemkundig museum te bouwen dat een grote uitstraling kent op onze omgeving. Ik nodig u allen uit, deze namiddag zeker een bezoek te brengen aan dit uniek museum.

De eerste contacten voor het stichten van een kring werden samen met hem gelegd en in de maand maart 1970 werd, op ons gemeentehuis, hier in deze raadszaal de Heemkundige Kring het Land van Nevele, boven de doopvont gehouden.

Professor Tavernier, oud Nevelaar, maar altijd innig verbonden geweest en gebleven met zijn geboortedorp, verschafte de materiële middelen om de eerste vijf jaargangen van het tijdschrift te kunnen uitgeven, en daarvoor werd hem het ere-voorzitterschap toegekend.

Uw jubilerende kring telt momenteel 500 leden .

Volgens de subsidiënormen komt uw vereniging op de derde plaats voor

gans de Provincie O.-VI. na Gent en Wetteren. Uw kring gaf 64 boekdeeltjes uit en 4 speciale nummers. U richtte ook een documentatiecentrum op en het gemeentebestuur stelde het oud gemeentehuis van Merendree ter beschikking.

U merkt, Mevrouwen, Mijne Heren, dat wij een belangrijke heemkundige kring hebben waar wij fier op zijn.

Voor het gemeentebestuur is de heemkundige kring, na de Kultuurraad, het belangrijkste adviesorgaan. U bewijst ook een grote dienst aan onze bevolking, vooral aan de studerende jeugd en ik nodig u uit tot verder onderzoek van ons rijk verleden en hoop dat nog vele publicaties het levenslicht zullen zien.

Ik wens u allen, Heemkundigen en geïnteresseerden, een vruchtbare goudag en een aangename en leerrijke verkenning van onze gemeente.”

Daarop dankte voorzitter Jan Luysaert in zijn begroetingswoord het gemeentebestuur voor de gastvrije ontvangst en ook al zijn medewerkers bestuursleden die hun beste krachten hadden ingezet om de 20e gouddag vlot en waardig te laten verlopen. Meteen gaf hij een overzicht van het verdere programma en stelde de drie gastprekers Bie De Graeve, Bruno De Wever en Johan Taeldeman aan het publiek voor.

Nu was het de beurt van de gouvvoorzitter de heer Robert Ruys om de aanwezigen te begroeten :

„Toen tijdens de oorlog, meer bepaald in 1943, te Kortrijk het kind geboren werd dat de naam kreeg van Jan Luysaert had niemand kunnen voorspellen dat hij later de pionier zou worden van de heemkundige werking in het Land van Nevele.

Als jongeman van vooraan de twintig streek hij op het einde van de jaren zestig neer in het Land van Nevele, waar hij momenteel vastgeankerd is.

Beroepshalve is hij leraar aan het Provinciaal Instituut voor Hoger Onderwijs te Gent.

In het Land van Nevele zou ook bij hem de microbe van de heemkunde spoedig levenskansen krijgen.

In 1970 ging de heer Jan Luysaert enkele mensen opzoeken met een plan om een heemkundige kring te stichten.

En zo gebeurde het, dat op dezelfde plaats waar wij hier nu samen zijn, de heemkring „Het Land van Nevele” werd geboren, met als peter Prof. Tavernier.

Hier werd het jonge boompje geplant dat met veel zorg werd omringd door de stichters van deze heemkring, want het moest eens een grote boom worden, die stormen kon weerstaan, dit gebeurde op 11 maart 1970. Een grote boom is hij geworden, dank zij het werk van de leden van het Land van Nevele.

Op deze stichtingsvergadering, waar trouwens een aantal eminente personaliteiten aanwezig waren o.a. Prof. R. Tavernier, de heer Raf van den Abeele, Wijlen Dr. J. Weyns, de burgemeester van Nevele, en zovele anderen, werd dan besloten het voorzitterschap in handen te geven van de heer Jan Luysaert.

De heer Jan Luysaert is voorzitter van bij de stichting tot vandaag en hij heeft bewezen een goede voorzitter te zijn.

Al spoedig werd hij ook redactiesecretaris van het hoogstaande driemaandelijks tijdschrift van „Het Land van Nevele”.

Tot op heden verschenen reeds 62 afleveringen en 5 speciale uitgaven van hun tijdschrift. Iemand die met een redactie te maken heeft weet wat dit betekent.

Als voorzitter organiseerde hij met zijn bestuursleden in de loop van deze 15 jaar 160 bestuursvergaderingen, 75 voordrachten en/of wandelingen en 15 tentoonstellingen.

Zijn werkkraft is niet te remmen, en ook dank zij zijn verbeten inzet kwam dan een 4 tal jaren geleden een documentatiecentrum voor het Land van Nevele.

Beste Heemvrienden, het is dan niet verwonderlijk dat wij op deze goudag, naar aanleiding van het 15-jarig bestaan van het Land van Nevele, hulde brengen aan hun voorzitter de heer Jan Luysaert.

Wij hopen en het is ook de wens van gans het gouvbestuur dat gij nog vele jaren het Land van Nevele moogt leiden met het zelfde dynamisme en inzet ten bate van Uw heemkring en van gans de heemkundige beweging in Vlaanderen.

- Er is reeds heel wat gepubliceerd over mondelinge geschiedenis dat binnen het bereik ligt van de heemkundigen ; denken we b.v. aan diverse bijdragen in *Ons Heem* ;
- De schoolradio, BRT 1 (Symposium), TV producties ;
- De colloquia te Gent georganiseerd door het MIAT ;
- De Gouwdag van de Limburgse heemkringen te Geel in 1984 (*) ;
- Tenslotte heb ik kunnen vaststellen dat heel wat lokale kringen het interview reeds jarenlang in hun opzoekingen gebruiken, wanneer de enquêtes die H. Balthazar, F. Simon en ikzelf naar de heemkringen hebben verstuurd, werden verwerkt.

Niettemin willen wij ons hier vandaag nogmaals „bezinnen” over de mondelinge bron en meer bepaald zou ik willen aantonen dat er rond die gehele methode van interviewen een beweging is ontstaan in wetenschappelijke kringen die het subjektieve element in haar onderzoek bewust is gaan inbouwen.

MONDELINGE GESCHIEDENIS : tradities en voorlopers

Mondelinge geschiedenis (oral history) verwijst in de meest enge betekenis naar die geschiedschrijving die zich geheel of gedeeltelijk baseert op mondelinge bronnen.

Hoewel de belangstelling voor mondelinge geschiedenis in de verschillende richtingen van het historisch onderzoek de laatste jaren opmerkelijk is toegenomen, is het gebruik van mondelinge bronnen zeker niet nieuw te noemen.

Tegelijk is mondelinge geschiedenis oud en nieuw.

De mondelinge traditie is de eerste vorm van geschiedschrijving geweest.

Met de uitvinding van het schrift hebben de mondelinge bronnen hun betekenis niet verloren.

In de Griekse geschiedschrijving werden deze bronnen sterk gewaardeerd en sindsdien veelvuldig aangewend door belangrijke historici tot in de 18e eeuw.

Denken we maar aan Herodotos die in de 5e eeuw vóór onze tijdrekening reeds een beroep deed op mondelinge informatie en erin slaagde deze bronnen kritisch te vergelijken met geschreven materiaal ; verder in de geschiedenis kunnen we namen aanhalen als van Bede, Voltaire of Michelet.

(*) Met onze bijzondere dank aan Frank Simon die op de dag te Geel een lezing hield over mondelinge geschiedenis en schoolgeschiedenis.

Graag dit kleine geschenk als blijk van onze erkentelijkheid en waardering.”

Zoals gebruikelijk oogstte deze feestelijke en enthoesiaste begroeting van de gouvvoorzitter een hartelijk applaus.

Heel wat heemkundige vorsers menen, en terecht, dat ze sedert lang de mondelinge geschiedenis beoefenen : op grond van interviews hebben ze sagen verzameld, allerlei belevenissen van ambachtslui, arbeiders en oudstrijders opgetekend. Wat nu de wetenschappelijke aanpak van de mondelinge geschiedenis hoort te zijn, zou mevrouw Bie De Graeve dat in een algemene inleiding toelichten, waarvan hier haar tekst volgt :

„Geachte Dames en Heren,

Bij de voorbereiding van deze inleidende lezing ben ik uitgegaan van de veronderstelling dat er bij dit publiek toch wel enige voorkennis is m.b.t. het onderwerp.

Dit veranderde echter naar het einde van de 19e eeuw.

Op dat ogenblik begint de „verwetenschappelijking” van de geschiedschrijving zich door te zetten.

Deze geprofessionaliseerde geschiedschrijving beschouwt het geschreven document als superieur. De historici groeperen zich in een beroepsgroep en baken hun beroepsterrein duidelijk af door specifieke kwalificaties te eisen. Zo werd het veldwerk voorbehouden aan antropologen, het interview werd het exclusief werkinstrument van de sociologen en voor de historicus was er de geschreven bron.

Van dan af vond de slogan ingang „zonder documenten geen geschiedenis”.

Hoewel deze overtuiging diep in het bewustzijn van de historici was gedrongen, bleef het gebruik van mondelinge bronnen niettemin bestaan in welbepaalde vormen van geschiedenisonderzoek.

Zo is bijv. op het vlak van de politieke biografie mondelinge informatie onverminderd aangewend geworden en ook op het vlak van de geschiedenis van arbeid en de arbeidersbeweging hebben pioniers als Sidney en Beatrice Webb aanzienlijk geput uit mondeling bronnenmateriaal.

De *wedergeboorte* van de mondelinge geschiedenis sedert een 20-tal jaar is dan ook veel minder radicaal dan op het eerste gezicht kan vermoed worden.

Pas na de Tweede Wereldoorlog worden de mondelinge bronnen stilaan gherwaardeerd. Dit is vooral een gevolg van de sociale en intellectuele transformaties in de samenleving waarin historici moesten werken vanaf 1945.

De *eerste* systematische aanpak van mondelinge geschiedenis concentreerde zich in *Noord-Amerika*, waar, tussen 1920 en 1950, vooral journalisten, antropologen en sociologen voor een explosieve groei van de mondelinge geschiedenis zorgden.

Een ware impuls kwam in de tussenoorlogse jaren vanuit sociologische hoek, voornamelijk met het gigantische werk van de Polen Thomas en Znaniecki. Met hun studie over de Poolse landarbeiders uit de jaren '20 werd het biografisch document en de biografische methode in de Amerikaanse samenleving geïntroduceerd.

Dé belangrijkste stap kwam uit de hoek van de politieke geschiedenis.

Mondelinge geschiedenis werd officieel erkend als een moderne techniek voor historische dokumentatie in 1978.

Op dat ogenblik begon Allan Nevins, historicus aan de Colombia universiteit, de memoires van prominente Amerikanen, aanvankelijk schriftelijk en later op band te registreren. Deze technische innovatie houdt uiteraard een fundamentele verandering in.

Samen met andere technische innovaties zoals de radio, de TV, en de telefoon wijst dit er overigens op dat de quasi monopolie-macht van het geschreven woord doorbroken is en de herwaardering van mondelinge bron-

nen aan een versnelde ontwikkeling toe is.

De *tweede* grote concentratie situeert zich in *Noordwest-Europa* waar, na de Tweede Wereldoorlog groepen aan de macht kwamen met weinig of geen eigen geschreven geschiedenis. Denken we maar aan de verzetstrijders of arbeiders. Wilde men de geschiedenis van het verzet vatten dan moest uiteraard mondeling materiaal verzameld worden.

In *Italië, Frankrijk en Nederland* startten diverse nationale initiatieven om de geschiedenis van het klandestien verzet op te tekenen.

In *Duitsland* richtten de onderzoekers hun aandacht op thema's als Tweede Wereldoorlog, fascisme en nationaal-socialisme.

Scandinavië en vooral Groot-Brittannië, waar de sociale geschiedenis sinds de woelige jaren '60 een enorme ontwikkeling kende, waren toonaangevend voor de hen omringende landen.

Aanvankelijk groeide in *Groot-Brittannië* de belangstelling voor mondelinge bronnen door de vernieuwde aandacht voor de folklore, meestal op amateuristische basis, een belangstelling die in Schotland, Ierland en Wales nog versterkt werd door nationalistische motieven.

Tegelijk groeide ook de belangstelling vanuit de academische wereld.

Werkelijk baanbrekend was het ontstaan van de Britse Oral History in dezelfde jaren '60 met als boegbeeld de historicus Paul Thompson.

Vooraf in die kringen binnen de geschiedenis waar een traditie van veldwerk aanwezig was of waar historici in contact kwamen met andere veldwerkers als sociologen, antropologen, dialect- of folklore-onderzoekers, vond mondelinge geschiedenis een stevige voedingsbodem.

Het zijn bovenal de Britten die, zoals H. Balthazar het schrijft, binnen de mondelinge geschiedenis de verschuiving hebben teweeggebracht van elitaire naar populaire focus. In tegenstelling tot de Amerikaanse historici hebben de Britten het onderzoeksveld verlegd naar de onderste geledingen van de samenleving en geloven zij in de kracht van de mondelinge geschiedenis als instrument van sociale verandering.

Deze bondige ontstaansgeschiedenis heeft u wellicht reeds laten vermoeden, dat mondelinge geschiedenis vandaag is uitgegroeid tot méér dan louter een onderzoeksmethode, méér dan het interviewen van individuele of groepen individuen die voorbije perioden hebben beleefd.

Het is om P. Thompson aan te halen een vorm van geschiedschrijving die in een periode van versnelde sociale veranderingen tegemoet komt aan diep menselijke behoeften : „...door aan te tonen hoe hun eigen verhalen passen in het veranderend karakter van de plaats waarin zij leven, hun problemen als arbeiders of als ouders, kan de geschiedenis helpen deze mensen te laten zien waar zij staan er waar zij naartoe moeten ... Mondelinge geschiedenis geeft de geschiedenis terug aan de mensen in hun eigen taal. En door hen een verleden te geven, helpen we hen tegelijk een toekomst van en voor

zichzelf te geven.”

M.a.w. doorheen het blootleggen van gedeelde individuele ervaringen komt men ertoe de „roots” te ontdekken.

Vandaar dat Thompson graag spreekt over mondelinge geschiedenis als *beweging*. Door de veranderende visie op historisch onderzoek ging men op zoek naar andere onderzoeksmethoden.

Als je immers anderssoortige informatie wenst, zul je andere bronnen moeten aanboren en dat lukt vaak niet met de gangbare methodes. Zo komen we terecht bij de kwalitatieve methode van historisch onderzoek die bekend staat als de oral history methode.

Bij oral history of mondeling geschiedschrijving maken we niet enkel gebruik van de bekende, meestal schriftelijke bronnen, maar beschrijven we de geschiedenis aan de hand van de herinneringen van mensen. De mogelijkheden liggen vooral op het niveau van de onderliggende groepen die geen of weinig geschreven materiaal hebben achtergelaten. We luisteren naar stemmen die ons vertellen over levensvormen en arbeidsomstandigheden die ons minder of helemaal niet bekend zijn.

Er wordt echter een onderscheid gemaakt tussen de *feitelijke* en de *biografische* oral history methode.

Deze opsplitsing is nauw verbonden met de begrippen *objectieve* en *subjectieve* informatie.

In de *feitelijke* methode ben je als onderzoeker vooral geïnteresseerd in feitelijke gegevens, objectieve = feiten en gebeurtenissen zelf, waarover elders niet voldoende kan gevonden worden, die met behulp van de gesprekken aangevuld kunnen worden. Hier is mondelinge geschiedenis een supplementaire vorm van informatie ; hier gelden vooral de wie - wat - wanneer - vraagjes (veelal heemkundig onderzoek bijv. werktuigen, hoeven, ambachten ...).

In het tweede geval wordt mondelinge geschiedenis een *primaire bron*, we pogen *subjectieve* informatie in te winnen, dus niet de objectieve gegevens, maar de wijze waarop de mensen subjectief deze objectieve gegevens ervaren hebben staan centraal (bijv. hoe stond de gewone burger t.o.v. de Duitse soldaat, hoe bedreigend werd een staking aanvoeld ...).

Via het interview proberen we deze zeer abstracte categorieën als belevingen, ervaringen, wensen, weerstanden, creativiteit, lijden, emoties te vatten. Door te zoeken naar hoe de mens aan zijn leven en gevoelens gestalte heeft gegeven, zal de historicus meer belangstelling krijgen voor andere dan de traditionele en geschreven bronnen.

Het gaat essentieel om belevingen, ervaringen, handelingen en meningen van mensen die hun bestaan in heden en verleden uitmaken.

Mondelinge bronnen laten ons toe door te dringen tot de werking van het sociaal - economisch-politieke systeem en tot de specifieke ervaringen van de verschillende sociale groepen met dit systeem aangezien bij mondeling geschiedenis-onderzoek wordt uitgegaan van subjectieve zienswijzen en handelingen, is dit onderzoek altijd biografisch onderzoek. We gaan steeds op zoek naar verklaringen van zelf-ervaren momenten, naar gebeurtenissen en belevenissen in de context van levensgeschiedenissen.

ENKELE PROBLEMEN VAN MONDELINGE GESCHIEDENIS

De onderzoeker die gebruik maakt van mondelinge geschiedschrijving voert gesprekken op basis van een aantal duidelijke vragen waar hij/zij een antwoord wil op hebben.

Hij/zij hanteert een methode die wetenschappelijk verantwoord moet zijn en dat is bij oral history niet eenvoudig.

Mondelinge geschiedschrijving is moeilijk. Beoefenaars ervan, gaan vaak een uitdaging aan die groter is dan bij veel traditionele onderzoeksmethoden.

Het scepticisme van aanhangers van een andere wetenschapsopvatting en dus van andere methoden slaat terug op twee bijzondere moeilijkheden nl. de *zwakheid van het geheugen en zijn representativiteit*.

Het eerste probleem, de betrouwbaarheid van de mondeling verkregen informatie. Oral history, zo stelt men, leidt tot een uitermate *subjectieve geschiedschrijving*, omdat zij is gebaseerd op de herinnering van individuen. Dat is een schijnprobleem : ten eerste moet iemand die durft te beweren dat de gevestigde traditionele geschiedschrijving niet of minder subjectief is even diep in eigen hart kijken.

Ten tweede is het zo dat je als onderzoeker in veel gevallen juist *op zoek bent* naar subjectieve informatie.

Ten derde is subjectiviteit geenszins gelijk aan onbetrouwbaarheid.

En tenslotte is het mogelijk de betrouwbaarheid van de getuigenissen te toetsen aan andere bronnen.

Het geheugen werkt zonder twijfel selectief en de betrouwbaarheid ervan vermindert door (on)bewuste verdringen, de verwarring van gebeurtenissen en een langzaam verlies doch regelmatige afname na verloop van tijd.

De studie echter van het proces van geheugen en herinneren heeft aangetoond dat de meest drastische selectie in werkelijkheid plaatsheeft onmiddellijk na de feiten. Bovendien, niettegenstaande er een continue afname is van het geheugen met de tijd, gebeurt deze relatief langzaam ; naarmate men ouder wordt, gaat men zich opvallend duidelijk feiten herinneren uit

zijn kind of jeugdijaren (grootvader weet/kent nog alle namen van de dorpscafés, maar weet niet waar hij 2 min. geleden zijn bril neerlegde). Er is minder vrijwillige verdringing of vervorming van informatie dan wanneer men met een recente getuigenis werkt.

Het verwerkingsproces van het geheugen zou echter alle historici tot meer voorzichtigheid moeten aansporen bij het gebruik van alle soorten getuigenissen. De mondelinge bron moet, zoals elk ander document, tegelijk geëvalueerd worden in termen van de interne coherentie en in vergelijking met andere bronnen. In het algemeen kan een groter vertrouwen geschonken worden aan de directe ervaringen van mensen dan aan de indirecte, het alledaagse wordt gemakkelijker opgenomen in het geheugen dan eenmalige gebeurtenissen, en gedragingen worden beter geregistreerd wanneer zij uit de rechtstreekse praktijk komen.

De kwaliteit van de getuigenis hangt essentieel af van de interviewstijl. Interviewen gebeurt al te vaak zonder enige voorbereiding: de onderzoeker-interviewer moet nochtans over een uitstekende *gesprekstechniek* en achtergrondinformatie beschikken.

Het is lang niet zo eenvoudig om de herinnering van de gesprekspartner aan gebeurtenissen uit het verleden op te roepen.

Het stellen van gerichte vragen heeft niet altijd het gewenste resultaat en er kan bovendien een te leidende werking van uitgaan die de respondent tot onderzoeksonderwerp degradeert.

Een goede gesprekstechniek vergt sterk inlevingsvermogen, geduld, alertheid voor „verborgen signalen” en non-verbale communicatie, en tegelijk ook betrokkenheid van de interviewer bij het levensverhaal van de respondent. Meer over de interviewtechnieken echter kan aan bod komen in de namiddagsessies.

Tot slot wens ik nog even stil te staan bij de mogelijkheden en moeilijkheden betreffende het trekken van conclusies op grond van de in de gesprekken gekregen informatie, nl. de interpretatie.

Als onderzoeker zijn we steeds geïnteresseerd in de algemene conclusies, de generalisaties die van toepassing zijn op de gehele groep.

Het gaat er is de eindfase vooral om het bepalen van varianten van een basispatroon. Individuele biografieën kunnen als exemplarisch begrepen worden voor de kollektieve situatie van een sociale groep.

De onderzoeker moet biezonder zorgvuldig afwegen wat wel of niet algemene geldigheid bezit.

Bovendien is in dit stadium een grondige kennis van anderssoortige historische gegevens onontbeerlijk.”

De jonge historica Bie De Graeve wist haar publiek te boeien en haar uiteenzetting zal later nog aanleiding geven tot heel wat discussie.

Nu werd even van het programma afgeweken. De bestuursleden van Het Land van Nevele wilden een bijzondere hulde brengen aan hun voorzitter, voor wie het dan ook een complete verrassing was. De ondervoorzitter van de plaatselijke kring Jozef Van de Castele was de tolk van hun gevoelens van waardering :

„In naam van het bestuur van de heemkundige kring Het Land van Nevele, wil ik nog even een woordje zeggen bij dat vijftienjaar voorzitterschap van J. Luysaert. We zullen geen volledige balans opmaken van dat voorzitterschap, maar even gaan we toch uit de school klappen met enkele zeer zakelijke gegevens.

Per jaar hebben we tien maandelijks bestuursvergaderingen. Op 15 jaar is dat dus 150 vergaderingen, die door de band drie uur duren. En die vergaderingen zijn geen kletspartijtjes. Nee, want onze voorzitter komt met een degelijk uitgewerkt agenda. In het geheel bekomen we zo 450 uren voorzitterschap, voor wat de bestuursvergaderingen betreft. Daarbij dient gevoegd de maandelijks activiteiten, die uiteraard door de voorzitter geleid worden.

Sedert 1974 is onze voorzitter ook redactiechef van ons tijdschrift - in 1973 had redaktiesekretaris Johan Taeldeman ontslag genomen wegens dringende beroepsbezigheden. Hoeveel uren Jan aan redaktiewerk besteedde weten we niet, maar het aantal bladzijden drukproef dat hij gelezen en verbeterd heeft, kunnen we gemakkelijk becijferen : dat is 3161 bladzijden.

Wij gewagen dan nog niet van de bijdragen die hij geleverd heeft, wij gewagen dan nog niet van de uitvoerige korrespondentie en de ontelbare telefoongesprekken die hij heeft gevoerd.

Om dat allemaal te presteren moet de heemkunde u in het bloed zitten. Daarom willen de bestuursleden van Het Land van Nevele - 15 in aantal - hun voorzitter een blijvend teken geven van hun oprechte waardering : namelijk een brandschildering van de hand van de landegemse glazenier Georges Minjauw. Het is het wapen van de baronie Nevele, dat tevens het embleem is van onze heemkundige kring.”

In een elektrisch verlichte toonkast verscheen toen het kleurrijke wapen : schilden erin verwerkt evoceren de heren van Nevele uit de dertiende eeuw,

de schepenbank van de Roede van Nevele en tenslotte het geslacht Della Faille dat in het bezit was van de baronie Nevele. Tot slot zei de voorzitter nog het volgende :

„In deze hulde betrekken wij ook mevrouw Annemie Luysaert-De Graeve die zovele uren haar man moest missen : zij was ook altijd bereid om op onze activiteiten met snack en koffie een behulpzame hand toe te steken. Elk bestuurslid biedt u een roos aan en zo is het een ruiker van 15 roosjes geworden.”

Zichtbaar verrast en ontroerd nam dan de gevierde voorzitter het woord :

„Om niet uit mijn lood te worden geslagen, ben ik niet onvoorbereid naar hier gekomen. Het verleden heeft mij namelijk geleerd, dat het best is op alle eventualiteiten te zijn.

De vele lofuitingen aan mijn adres gericht vleien me te zeerste en ik ben er heel blij om.

Als ik nu mijn eigen levensgeschiedenis en afkomst overloop, dan meen ik dat ik bijna voorbestemd was om ooit eens heemkundige te worden.

In de eerste plaats denk ik aan de rol die mijn vader hierin heeft gespeeld.

Vijfentwintig jaar geleden begeleidde hij ons - zijn kinderen - met de fiets door dorpjes en steden van West- en Oost-Vlaanderen, bezocht met ons musea, toonde ons de mooie plekjes en gaf ons als goed onderwijzer - want dat was hij ook - geschiedenisonderwijs ter plekke. Maar ook aan zijn geschiedenislessen op school besteedde hij bijzonder veel zorg, ze waren gestoffeerd met allerlei illustratiemateriaal en zo probeerde hij voor zijn leerlingen het verleden levendig te tonen.

Als ex-krijgsgevangene wist hij bij mij een bezeten belangstelling te wekken voor de geschiedenis en de politieke achtergronden van de Tweede Wereldoorlog en alles wat ermee in verband staat.

Van mijn moeder kreeg ik de liefde voor haar taal. Ver van haar geboortestreek „Bachten de Kupe” speelde zij in haar dagelijks spreken met woorden en uitdrukkingen. Tientallen keren gaf ze me blaadjes met zegswijzen of eigenaardige, soms heel ouderwetse woorden, en mijn allereerste heemkundig artikeltje dat ik in „Ons Heem” schreef was de neerslag wat mijn moeder mij vertelde over de Westvlaamse „Kattekniezer”.

Ook mijn beide grootvaders gaan in mijn heemkundige en historische belangstelling niet vrijuit.

Van mijn grootvader langs vaders zijde herinner ik mij nog levendig de avondlijke gesprekken die ik als kleine jongen met hem had.

In de schemering van zijn huiskamer vertelde hij mij allerlei verre verhalen over de geschiedenis van onze voorouders. Hij liet mij hierover een aantal notities na, geschreven op de blanco-zijde van doodsbrieven. Ze waren voor mij de eerste geschreven bronnen, die mij in staat hebben gesteld een familiegeschiedenis en familiestamboom te maken. Toen ik als collegejongen mijn trimestrieel rapport aan hem voorlegde - met het oog op eventuele financiële gevolgen - bekeek hij met veel belangstelling mijn punten voor aardrijkskunde, geschiedenis en opstel. Ik probeerde dus vooral van die vakken uitblinkers te maken. Hij was een goed toneelspeler en sprak graag voor een groot publiek. En wanneer voor een feestelijke gelegenheid een redevoering moest worden gehouden was hij de geschikte spreker.

Lange tijd heb ik gedacht dat de historische belangstelling van mijn grootvader langs moeders zijde onbestaande was. Tot ik in 1975 - tien jaar na zijn dood - twee met potlood volgeschreven notitieboekjes vond. Het eerste is zijn levensverhaal tot 1910 waarvan de inleiding o.m. als volgt luidt : „dit alles is geschreven in mijn vierendertigste levensjaar na nauwkeurig onderzoek in burgerstand, overleveringen en persoonlijke geheugenissen”. Dus zelfs zijn bronnen vermeldde hij al. Het tweede boekje is geschreven tijdens de oorlog 14-18 en is een nauwkeurige weergave van het oorlogsgebeuren in Oostenrijk, Duitsland, Bosnië, Servië. En wanneer hij dan de verschrikkelijke oorlog in zijn woonplaats Reninge aan de IJzer beschrijft, ontloopt hij zich tot een rasecht lokaal geschiedschrijver, met een oog voor allerlei details uit het dagelijkse oorlogsleven.

Met deze voorgeschiedenis als stimulans, heb ik mij in de voorbije vijftien jaar in mijn voorzitterschap laten leiden door een aantal krachtlijnen die mede aan de basis liggen van de groei en het succes van onze vereniging.

We hebben voortdurend dit ene doel voor ogen gehouden nl. we willen enkel en alleen in het Land van Nevele heemkunde doen en die heemkunde op een goede manier aanbieden aan onze leden. Dit werd concreet vertaald in onze activiteiten en ons tijdschrift.

In ons tijdschrift streven we al vijftien jaar naar een evenwicht tussen leesbare en toch wetenschappelijke verantwoorde artikels. Het stimuleren van jonge mensen in hun opzoekingswerk is een van onze streefdoelen. Zo

hebben jonge afgestudeerden al vaak hun dissertatie of eindejaarswerk in ons tijdschrift kunnen publiceren. Ook nu weer zijn drie BTK-ers bij ons aan de slag gegaan met een sociaal-economisch onderzoek van de bevolking in Nevele in de 17e en 18e eeuw.

Wij proberen ook door studie en lektuur de nieuwste ontwikkelingen in het historisch en heemkundig onderzoek te volgen : het thema van deze gowdag is er een bewijs van. Ook onze activiteiten variëren van soms lichte folkloristische thema's tot diepgaande voordrachten over serieuze onderwerpen.

De goede verhouding die binnen het bestuur heerst, heeft het mogelijk gemaakt in de voorbije jaren vlot te werken en onze doelstellingen na te streven. Elk bestuurslid wordt er gewaardeerd omwille van zijn typische eigen inbreng en die kan van zeer uiteenlopende aard zijn : secretariaatswerk, boekhouding, grafische vormgeving, documentatie verzamelen, de bibliotheek bijhouden, redactievergaderingen, een zaal klaarzetten of artikels schrijven.

Ondanks - of misschien dank zij - de soms zeer uiteenlopende ideologische gezindheden wordt op elke bestuursvergadering alleen gedacht en gewerkt aan de bouw van een degelijke en stevige heemkundige kring.

Ik hoop alleen maar dat we op die manier verder kunnen werken."

Na deze heemkundige geloofsbelijdenis was de sfeer in de zaal opperbest geworden. Ze verbeterde nog toen de burgemeester van Nevele, de heer A. Van Speybroeck, de aanwezigen uitnodigde tot de receptie door het gemeentebestuur aangeboden. Tafels en stoelen werden opzij geschoven en het gemeentepersoneel liet de flessen aanrukken.

Vooraleer dan naar de zaal „Novy" af te zakken voor het middagmaal werd op de pui van het gemeentehuis de traditionele groepsfoto genoemd.

Een feestelijke tafel nodigde de honderd aanwezigen uit om het zich te laten smaken. Aan de eretafel zaten aan de schepen van cultuur, de heer Patrik Van de Castele, de gowvoorzitter de heer Robert Ruys, de voorzitter van Het Land van Nevele, de heer Jan Luyssaert en tevens de gastsprekers.

In een gezellige sfeer nodigde de maaltijd uit tot hartelijke contacten en diepgaande gesprekken met buurman of buurvrouw. Eigenlijk was de ruim

voorzien tijd nog te kort om oude vrienden en bekenden allemaal de nodige aandacht te schenken.

Vanaf drie uur werd dan het tweede gedeelte van het programma afgewikkeld.

Een veertigtal deelnemers begaven zich naar het Rietgaverstedemuseum waar de gastvrije konservator Antoine Janssens ze opwachtte en de rondleiding begeleidde. Voor wie het museum nog niet bezocht had was het een echte openbaring, voor hen die er reeds kennis meegemaakt hadden was het een nieuwe vreugdevolle belevenis.

De overige genodigden namen deel aan een van de drie groeps gesprekken.

Op grond van haar medewerking aan de geschiedenis van het schoolwezen in België leidde mevrouw Bie De Graeve een debat in over de technische aspecten van de mondelinge geschiedenis.

De heer Bruno De Wever, auteur van „Oostfronters : Vlamingen in het Vlaams Legioen en de Waffen SS”, behandelde betrokkenheid en engagement bij het mondeling geschiedenisonderzoek.

En tenslotte de heer Johan Taeldeman, bekend om zijn talrijke publikaties over de nederlandse dialecten, zou het interview in de dialectstudie bespreken.

De gastsprekers wisten na hun uiteenzetting een levendig gesprek uit te lokken en hopelijk hebben de deelnemers heel wat nieuwe inzichten verworven in de mondelinge geschiedenis.

Rond vijf uur werd het laatste programmapunt aangevat : de uitreiking van de Reinaertprijs 1985. Jaarlijks wordt die prijs aan een verdienstelijk heemkundige toegekend. Dat gebeurt door middel van een democratische stemming waar ieder afgevaardigde van een heemkundige kring recht op één stem heeft : de kandidaat die het hoogste aantal stemmen behaalt, wordt dan gelauwerd. Dit geschiedde dit jaar te Wachtebeke op de raadsvergadering van het Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen, vergadering die plaats vond op 30 maart 1985. Daar werd de heer Julien De Vuyst, voorzitter van de heemkring Erpe-Mere tot laureaat van de Reinaertprijs uitgeroepen.

De gouvvoorzitter de heer Robert Ruys, nam nu opnieuw het woord om de bekroonde te huldigen :

„Het is mij een bijzondere eer en groot genoegen tot slot van deze 20ste gouddag van het Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen, de Reinaertprijs 1985 te mogen uitreiken aan de heer Julien De Vuyst.

De heer Julien De Vuyst was bij de stichtende leden van de heemkring Erpe-Mere in 1959, waarvan hij thans voorzitter is sinds 1983.

Sinds 1975, of dus reeds 10 jaar, is hij binnen zijn heemkring bibliothecaris-archivaris van een rijke bibliotheek en documentatiecentrum, waarvan iedereen weet hoe waardevol een goed werkende bibliotheek is voor de werking en publicaties van een heemkring.

Maar de heer Julien De Vuyst is ook een man met een eigen stijl en zin voor humor, misschien is dat de verklaring voor het feit dat hij meer dan twintig jaar een actieve toneelspeler is geweest eerst binnen het Davidsfonds nadien bij de toneelgroep „De Merelaar” in Erpe-Mere.

Maar als gegradueerde in de Bibliografische Wetenschappen en verbonden aan het Koninklijk Muziekconservatorium te Brussel, is de grote verdienste van de heer Julien De Vuyst wellicht deze van zijn grote inzet voor erkenning van de muziekwetenschap.

Ik citeer terzake uit een bijdrage van de heer Ghislain Potvllieghe in „De Spectator” van 18 mei 1968 over de heer Julien De Vuyst.

„Het dwingt de grootste bewondering af dat deze jonge geleerde, met grote werkkraft en nooit verzwakkende geestdrift, de Vlaamse moderne volksliedkunde tot een toonaangevend en duurzaam facet van de musicologie heeft opgestuwd, vooral als men bedenkt dat van het ogenblik af dat hij op dit terrein ging opereren, hij niet op de minste financiële hulp kon rekenen.

Vandaar dat zijn lijvige bibliografische studie het onderwerp moest zijn van zijn proefschrift, voorgelegd aan de provinciale bibliotheekschool van Brabant en dat „Het Sterrelied in het gebied van Dender en Schelde” kon ter perse gaan nadat het bekroond werd door de Kon. Bond der Oostvlaamse Volkskundigen met de Alfons De Cock-prijs”.

De heer De Vuyst schonk aan de gemeenschap unieke werken in verband met de studie van het volkslied.

In de reeks Bibliographia Belgica uitgegeven door de Belgische Commissie voor Bibliografie verscheen zijn tweedelig werk „Het Nederlandse Volkslied 1800 - 1965”.

In 1976 en 1977 verschenen respectievelijk deel I en II van „Het moordlied in de Zuidelijke Nederlanden”. Met de tekst van enkele honderden liederen in het hoofd heeft de heer Julien De Vuyst tientallen en tientallen kranten en weekbladen geëxcerpeerd, een werk dat ongeveer 5000 steekkaarten opleverde met aantekeningen over diverse moorden in het Vlaamse land. Op die manier was het hem mogelijk a.h.w. een wedersamenstelling te maken van de feiten in de liederen vermeld. Op deze basis en met dit materiaal waren al deze liederen, historisch gezien, al heel wat meer waard. Als je weet dat voor sommige dagbladen een hele dag vereist is om één jaargang na te kijken dan kan men gemakkelijk berekenen hoe tijdrovend dergelijke opzoekingen zijn en hoeveel maanden voorbereiding een dergelijk boek vergt.

Zoals wij allemaal weten is het belangrijkste aspect van heemkundigen hun opzoekingswerk door middel van publicatie vastleggen en aldus het voor de toekomst veilig stellen.

Dat weet ook de heer Julien De Vuyst en zijn publicaties getuigen van gedegen kennis van de materie die hij beschrijft.

Al zijn publicaties opsommen zou ons zeker te verleiden, om niet te zeggen haast een onbegonnen werk zijn.

Toch wel ik er enkele nog vermelden naast de reeds hoger geciteerde.

- Een eeuw politieke perikelen te Mere
- De kaatssport te Mere
- Het toneelleven te Mere
- Volksliedkundige Archivalia
- Marktzangersliederen uit Erpe-Mere die wij verleden jaar bij het begin van de herfst mochten voorstellen.

Hij schreef 86 bijdragen voor het tijdschrift van zijn heemkring Erpe-Mere, over de meest uiteenlopende onderwerpen.

Of dit alles niet voldoende is, is de heer Julien De Vuyst ook nog persmedewerker bij de Gazet van Antwerpen en De Voorpost, om ook op die wijze weer de heemkunde aan bot te kunnen laten komen.

Maar beste heemvrienden, ook de heer Julien De Vuyst heeft een gezin.

Dat wil ik ook in deze hulde betrekken, speciaal dan zijn echtgenote.

Als een man tijd en energie kan besteden aan heemkundig werk, dan is dit niet mogelijk zonder de steun van zijn echtgenote. Zij moet hem aanmoedigen, desnoods hulp maar vooral veel begrip kunnen opbrengen voor zijn werk.

Dank namens ons allen voor die morele steun aan uw echtgenoot, graag hiervoor deze bloemen.

Waarde vriend Julien, mag ik U dan dit mooie beeld van Reinaert overhandigen, samen met de oorkonde als bewijs van onze erkentelijkheid, diepgemeende waardering en oprechte dank voor al het werk dat gij hebt gepresteerd, uw heemkring en de heemkunde in het algemeen ten bate.”

In een kort dankwoord betuigde de heer Julien De Vuyst zijn erkentelijkheid tegenover zijn heemkring en het Verbond die hem in de gelegenheid hebben gesteld zijn heemkundige activiteiten te ontplooiën.

Zo werd de 20e gowdtag besloten en voor het Verbond van de Kringen voor heemkunde en voor Het Land van Nevele mag deze bijeenkomst terecht in de annalen worden opgetekend als een hoogdag van de Oostvlaamse heemkundige beweging.

VOOR U GELEZEN

UREEL LUT, *De kleine mens in de grote oorlog. Getuigenissen van twee generaties dorpsonderwijzers uit de fronstreek, verzameld en hertaald door Lut Ureel*, Tielt, 1984.

Meester Selschotter, hoofdonderwijzer te Alveringem, was 51 toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak. In oktober 1914 wordt de duitse opmars gestuit en Alveringem, dat op een tiental kilometer van de gestabiliseerde frontlinie ligt, zal vier jaar lang nauw in het oorlogsgebeuren betrokken worden. Meester Selschotter heeft een dagboek bijgehouden : hoewel het een zeer zakelijk relaas is van de beleefde gebeurtenissen , voelen we aan hoe scherp de oorlog de dorpsmens toen heeft getekend.

Zijn latere schoonzoon was 9 jaar in 1914 en woonde toen in het aangrenzende Wulveringem, dat wat verder van de frontlinie lag. In een lyrische en bewogen verteltrant heeft hij op hoge leeftijd zijn verhaal gedaan van de „grote oorlog“.

Met die twee getuigenissen, die uiteraard op een totaal verschillend niveau liggen, vertelt Lut Ureel hoe de kleine mens achter de frontlinie de grote moordende tragedie beleefde en dat we ons nu nog afvragen hoe het mogelijk was te leven in de dagelijkse vernieling en dood. En we vernemen er ook hoe een jonge knaap die uitzonderlijke gebeurtenissen verwerkte er opgroeide tot een zelfbewuste Vlaming.

Het boek van Lut Ureel is in die beeldrijke en vloeiende taal gesteld die we ook terugvinden in een ander werk van haar *Wat ben ik blij dat ik in een dorp geboren ben*, de evokatie van wat haar geboortedorp is geweest in die uithoek van West-Vlaanderen.

DE WEVER BRUNO, *Oostfronters : Vlamingen in het Vlaams Legioen en de Waffen SS. (met een voorwoord van Prof. Dr. Herman Balthazar)*, Tielt, 1984.

Op het eerste gezicht zullen sommigen de wenkbrauwen fronsen en zich afvragen of het wel passend is dat men reeds licentieskripties wijdt aan onderwerpen die zo emotioneel geladen zijn.

De jonge historicus Bruno de Wever heeft aan de gentse universiteit zijn licentie behaald met een studie over de Oostfronters en zijn promotor was professor H. Balthazar die hedendaagse geschiedenis doceert. Het is wellicht een bevoorrechte positie voor de historicus dat hij niet rechtsreeks bij de gebeurtenissen betrokken was. Zoals we uit het voorwoord vernemen was

de Tweede Wereldoorlog „al vijftien jaar achter de rug toen de auteur van deze studie werd geboren”.

Naast de verwerking van de geschreven bronnen en de literatuur heeft Bruno de Wever ook de audiovisuele bronnen aangeboord. Er komen dan ook heel wat gesprekken en interviews voor met getuigen van het gebeuren. De rol van de historicus is nu die mondelinge gegevens kritisch te onderzoeken en ze te toetsen aan de werkelijkheid. De grote verdienste van Bruno de Wever is dat hij erin geslaagd is een objectief beeld op te hangen van een facet van de kollaboratie.

Hier volgen de titels van de hoofdstukken :

De vooroorlog : geen stilte voor de storm.

Van mei 1940 tot augustus 1941 : grootse plannen worden gesmeed.

Van augustus 1941 tot augustus 1943 : een harde realiteit wordt zichtbaar.

Van augustus 1943 tot mei 1945 : naar een bitter einde.

Het aantal Vlamingen in het Vlaams Legioen en de Waffen SS.

De motivatie voor het vrijwilligerschap bij het Vlaams Legioen en de Waffen SS.

Het boek bevat een uitgebreide bibliografie en is rijk geïllustreerd met een zestigtal goed geslaagde foto's waarvan waarschijnlijk het merendeel nog niet gepubliceerd werden. Een schoonheidsvlekje : de paginering van de inhoudstafel is fout vanaf bladzij 130.

J. V.d.C.

EXTRA UITGAVE VAN
„HET LAND VAN NEVELE“

In samenwerking met de heemkundige kring „Arthur Verhoustraete“ uit Aalter en de heemkring Ruiselede publiceert „Het Land van Nevele“ in de loop van augustus - september 1985 de „Grenskaart“ tussen de kasselrijen Kortrijk en de Oudburg“ (1627) van Loys de Bersaques.

Deze uitgave bestaat uit een kleur-reproductie van deze geschilderde kaart op formaat 40 x 75 cm plus een bijhorende informatieve brochure.

Deze kaart werd nooit eerder gepubliceerd en men vindt er de oude dorpskernen van de „prochies“ Aalter, Aarsele, Bachte, Deinze, Kanegem, Leerne, Lotenhulle, Meigem, Nevele, Poeke, Poesele, Ruiselede, Vinkt, Vosselare en Zeveren.

De bijhorende brochure bevat een inleidende kommentaar door L. Stockman ; kritische uitgave van de volledige tekst die op de kaart geschilderd is en de begrenzing beschrijft ; overzichtelijk situeringsplan met de huidige plaatsnamen ; register op auteursnamen, persoonsnamen, plaatsnamen en trefwoorden. De brochure beslaat 16 blz.

De originele kaart van 1627 (uit het Bijlokemuseum te Gent) zal gedurende het weekeinde van 21 - 22 september 1985 tentoongesteld worden in het Historisch Museum van de Vlaamse Strijd te Bellem - Aalter.

Alle leden van „Het Land van Nevele“ ontvangen deze uitgave GRATIS.

Het volgend nummer van ons tijdschrift wordt een dubbelnummer (3 - 4) en verschijnt op eind van dit jaar.

Losse exemplaren van de kaart met brochure kunnen besteld worden door overschrijving van 150 fr. op rekening 290-7431460-20 van Het Land van Nevele, Beentjesstraat 24, 9850 Nevele (Poesele).

INHOUD

M.T. VAN HECKE, O.G. WILLEMOT, Jan - Baptiste Van Overbeke, burgemeester van Hansbeke (1847 - 1860), en zijn nakomelingen	87
A. JANSSENS, Industrieel erfgoed (III) : Een grote bakkerij te Nevele	102
H. KINTAERT, Chirurgen en gezondheidszorg op het platteland in de 18de eeuw	112
A. BOLLAERT, Een merkwaardig bidprentje van de heilige Donatus te Poesele	130
A. BOLLAERT , Een bedevaartvaantje voor Poesele	134
A. JANSSENS, Aanvullingen bij : Firma Dias een kolengroothandel te Nevele	137
A. JANSSENS, Twee documenten voor Lotenhulle	139
Redactie, Goudvlag van het Verbond van de heemkundige Kringen in Oost-Vlaanderen	141
Voor u gelezen	160

Voorzitter en voorzitter redactieraad :

J. LUYSSAERT
Veldestraat 26
9841 Nevele-Merendree

Ondervoorzitter :

J. VAN DE CASTEELE
A. Rodenbachstraat 74
9110 St.-Amandsberg

Secretaris :

P. D'HOKER
Biebuyckstraat 2
9850 Nevele

Penningmeester :

A. BOLLAERT
Beentjesstraat 24
9850 Nevele-Poesele

Bibliothecaris :

L. DE RUYCK
Sterrewijk 38
9880 Aalter

Bestuursleden :

A. BAUWENS, Kapellestraat 58, 9842 Hansbeke
I. BUYSSE, Knokstraat 12, 9880 Aalter-Poeke
Y. DE VOS, Kalkhofstraat 7, 9800 Deinze
D. D'HOOGHE, Langemunt 58, 9850 Nevele
D. HEYNSSENS, Bovenstraat 12, 9840 Landegem
A. JANSSENS, A.C. Van der Cruyssenstraat 60, 9850 Nevele
L. LAVENT, Moerstraat 16, 9850 Vosselare
R. LEENKNECHT, Reibroekstraat 16, 9842 Hansbeke
M. MICHIELS, Langemunt 104, 9850 Vosselare
G. SCHAECK, Vosselarestraat 16, 9840 Landegem
A. STROBBE, Lokouter 5c, 9880 Aalter-Lotenhulle

